

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete

Social work

Handlingsutrymmets paradoxer

En kvalitativ studie om socialsekreterares upplevelser av sitt handlingsutrymme på ekonomiskt bistånd

Edvin Karlsson

Rickard Olsson

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för Socialt arbete

Examinator: Majen Espvall, majen.espvall@miun.se

Handledare: Marcus Lauri, marcus.lauri@miun.se

Författare: Edvin Karlsson, edka1600@student.miun.se

Författare: Rickard Olsson, riol1400@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomutbildning, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: HT, 2018

Sammanfattning

Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur socialsekreterare verksamma på ekonomiskt bistånd upplever sitt handlingsutrymme med hänsyn till verksamhetens ekonomiska krav samt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Som utgångspunkt i studien tillämpas det teoretiska perspektivet *New Public Management* som menar att offentlig sektor under de senaste årtiondena har formats efter företagsliknande strukturer. Sju socialsekreterare på socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd i en kommun i Sverige intervjuades enligt semistrukturerade intervjuer. I resultatet framkommer det att centrala påverkansfaktorer av handlingsutrymmet såsom personliga värderingar, det kollegiala stödet samt omgivande aktörers ageranden identifieras. Vidare påvisar resultatet att samtliga informanter upplever sitt handlingsutrymme som stort samt att ekonomiska krav inte påverkar handlingsutrymmet då det alltid föreligger en individuell bedömning. Något intressant är att det tycks råda en motsägelsefullhet eftersom informanterna ändå identifierar begränsningar i handlingsutrymmet. Ytterligare tycks den individuella bedömningen, som ger stort utrymme för tolkning, möjliggöra att rättssäkerheten kan äventyras.

Nyckelord: handlingsutrymme, new public management, socialsekreterare, socialtjänsten, ekonomiskt bistånd, ekonomiska krav, individuell bedömning, rättssäkerhet

Förord

Vi vill uttrycka ett stort tack till vår handledare Marcus Lauri för ditt engagemang och vägledning genom uppsatsens toppar och dalar. Vi vill vidare tacka studiens informanter för deltagande och att vi fått ta del av er värdefulla tid. Utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra. Slutligen vill vi tacka övriga inblandade samt personer i vår närhet såsom familjemedlemmar och vänner för det stöd som en människa kan tänkas vara i behov av under en C-uppsatskurs.

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Centrala begrepp	3
2.0 Aktuellt forskningsläge	4
2.1 Ekonomiskt bistånd.....	4
2.2 Handlingsutrymme.....	7
2.3 Socialpolitiska förändringar – om New Public Management.....	10
3.0 Teoretiskt perspektiv - New Public Management	12
4.0 Metod	15
4.1 Vetenskapsteoretisk positionering.....	15
4.2 Uppsatsförfattarnas förförståelse.....	16
4.3 Litteratursökning.....	17
4.4 Urval av intervjupersoner.....	18
4.5 Datainsamlingsmetod.....	18
4.6 Analysmetod.....	19
4.7 Etiska överväganden.....	21
4.8 Validitet och Reliabilitet.....	22
4.9 Fördelning av arbetet.....	23
4.10 Studiens kontext.....	24
5.0 Resultat	24
5.1.0 Upplevelsen av handlingsutrymmet samt dess omfattning och förändring.....	24
5.1.1 Personliga värderingar.....	26
5.1.2 Det kollegiala stödet.....	28
5.1.3 Aktörer i ekonomiskt bistånds omgivning samt konkurrens i offentlig sektor.....	29
5.2.0 Verksamhetens ekonomiska krav och dess inverkan på handlingsutrymmet.....	30
5.3.0 Handlingsutrymmet utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv.....	32
6.0 Diskussion och Slutsatser	34
6.1 Resultatdiskussion.....	35
6.2 Metoddiskussion.....	39
6.3 Studiens begränsningar och förslag till framtida forskning.....	40
Referenser	41
Bilaga 1. Informationsbrev	48

Bilaga 2. Intervjuguide	50
--------------------------------------	----

1.0 Inledning

Enligt den globala definitionen av socialt arbete ska det sociala arbetet verka för social förändring, social utveckling och en kollektiv sammanhållning där ledord som empowerment och frigörande av individers resurser är centrala. Den sociala utvecklingen ska främst utgå från ett förändringsarbete i samhället med fokus på individens behov med inriktning mot att angripa fattigdom och främja ett samhälle för alla. Utvecklingsarbetet ska även bygga på en social- och välfärdspolitik som utgår från att ekonomisk tillväxt inte är en förutsättning för social utveckling (Akademikerförbundet SSR, 2018). Idag står socialt arbete inför en rad uppdrag och prövningar då välfärdsstaten under de senaste decennierna har genomgått en omstrukturering och det moderna samhället ständigt innefattas av individer som av olika orsaker är i behov av stöd och hjälp. Inte sällan föranleds dessa behov av svårigheter i livsföringen på grund av exempelvis ålderdom, missbruk, funktionsnedsättning eller ekonomiska besvär (Agevall, 2005; Morén, 2010).

En av det sociala arbetets största verksamhetsgrenar i Sverige är den kommunala individ- och familjeomsorgens avdelning för ekonomiskt bistånd och stödformen är en utbredd anledning till att samhällets individer besöker socialtjänstens verksamheter. Utifrån ett socialpolitiskt perspektiv hänvisar utformningen av det ekonomiska biståndet till ett komplext samband mellan samhällets strukturella förhållanden, individers enskilda problem samt det resterande utbud av insatser som tillhandahålls av samhällets övriga skyddsnet (Bergmark, Bäckman & Minas, 2013). I Sverige är det i huvudsak Socialtjänstlagen (SoL, SFS 2001:453) som reglerar rätten till insatser och hur ansvarsfördelningen ska ske inom den kommunala socialtjänstens verksamheter. Denna lagstiftning är en så kallad ramlagstiftning vilket innebär att breda definitioner och helhetsprinciper samtidigt som det finns utrymme för tolkning och delegering av beslutsfattandet till sakkunniga inom specifika områden (Lundgren, Sunesson & Thunved, 2018). Således, inom ramen för vad som anges i SoL (SFS 2001:453) kännetecknas socialsekreterares arbete inom individ- och familjeomsorgen av ett stort handlingsutrymme där myndighetsutövningen dessutom innehåller en omfattande variation av insatser jämfört med andra områden i socialt arbete (Wörten, 2010). Begreppet handlingsutrymme anges enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) som ett samlingsbegrepp där socialarbetaren verkar inom ett professionsfält mellan verksamhetens uppgifter, klientens behov samt att agera utifrån sin egen kunskap och personliga värderingar att avgöra vad som är rätt eller fel i en given situation.

Socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd ska utgöra det yttersta skydds nätet för samhällets individer och är därmed en bärande pelare inom den svenska välfärden (Vision, 2015). Ekonomiskt bistånd är en form av stöd som erbjuds till den som befinner sig i ekonomiska problem till följd av exempelvis svårigheter i livsföringen och stödet handläggs av socialsekreterare inom socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd. I huvudsak är det innehållet i SoL (SFS 2001:453) som reglerar vad som innefattas i stödet och delar av utgifterna såsom livsmedel och kläder bekostas utifrån en fastställd riksnorm (Socialstyrelsen, 2018a). Enligt praxis utreder socialsekreterare varje enskilt fall utifrån dess omständigheter och handläggningsförfarande sker utifrån ett professionellt socialt arbete där socialsekreterarna ska inneha adekvat kunskap och utbildning för ändamålet (Socialstyrelsen, 2018c; Vision, 2015).

Under de senaste decennierna har ekonomiskt bistånd blivit svårare att få beviljat för den enskilde än tidigare. Detta föräns av att stödformen blivit föremål för olika besparingsprogram och restriktioner på politisk nivå. Omfattningen av det stöd som ges har reducerats samt enskilda skillnader i bedömningen av ekonomiskt bistånd har påvisats förekomma i högre grad än tidigare (Bergmark, 2013). Det sociala arbetets verksamheter har omstrukturerats under de senaste decennierna enligt New Public Management (NPM) vilket i grunden har inneburit en implementering av privatisering och marknadsteoretiska perspektiv på det sociala arbetets arena. NPM:s fundament vilar på ledord såsom effektiviseringsåtgärder och ekonomisk vinning vilket utgör ett motsägelsefullt förhållande i relation till demokratiska värden. I takt med implementeringen av NPM-strategier har det ekonomiska biståndet fått alltmer mindre utrymme i den socialpolitiska diskursen av politiker och andra beslutsfattare (Aulenbacher & Riegraf, 2008). Det kan därför vara av intresse att studera hur professionella inom det sociala arbetet förhåller sig till verksamhetens ibland motsägelsefulla och paradoxala krav. Det ekonomiska biståndets handläggning är präglad av tidsbrist, ekonomiska sparkrav och en hantering av balansen mellan verksamhetens uppdrag och klientens behov. Innebär dessa avvägningar, mellan verksamhetens tillgångar och klientens behov, ett direkt motsägelsefullt förhållningssätt utifrån ett förebyggande och holistiska perspektiv gentemot klienten? (Aulenbacher & Riegraf, 2008).

1.1 Problemformulering

Det har tydliggjorts att det uppstår kontradiktoriska förhållanden mellan klienters behov och professionellas möjligheter till stöd utifrån socialpolitisk styrning då ekonomiskt bistånd har fått mindre utrymme i den socialpolitiska diskursen (Aulenbacher & Riegraf, 2008). Det redovisas att ekonomiskt bistånd är en stödform vilket genomgått en förändring då biståndets omfång förminskats, stödet är svårare att bevilja och att bedömningar av stödet innefattas av en högre andel skillnader än tidigare (Bergmark, 2013).

Socialekreterare upplever osäkerheter i handläggningen och den professionella rollen som socialekreterare innebär en hantering av handlingsutrymme vilket präglar arbetet utifrån utmaningen att handskas med sambandet mellan klientens behov, socialekreterarens färdigheter och verksamhetens möjligheter (Håkansson, 2016). Föreliggande studie avser att undersöka spänningen mellan klienten, socialekreteraren samt verksamhetens resurser som tillsammans utgör det handlingsutrymme som uppstår i handläggningen. Vidare utgör handlingsutrymme ett intressant fenomen att studera för socialekreterare verksamma inom ekonomiskt bistånd samt för socialt arbete i stort då handlingsutrymme innefattas av denna spänning, parallellt med att välfärdsstaten är en föränderlig konstruktion.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur socialekreterare på socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd upplever sitt handlingsutrymme med hänsyn till verksamhetens ekonomiska sparkrav samt ett rättssäkerhetsperspektiv. Studiens syfte kommer besvaras med följande frågeställningar:

- Vilka omständigheter anser socialekreterare påverkar handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd?
- Upplever socialekreterare att deras handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd påverkas av verksamhetens styrning och ekonomiska krav?
- Hur upplever socialekreterarna handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och en individuell bedömning?

1.3 Centrala begrepp

Handlingsutrymme definieras som socialekreterarnas möjligheter och begränsningar i arbetet som präglas av lagar, regler och riktlinjer på såväl lokal som regional nivå samt socialekreterarnas egna kunskaper och erfarenheter. Handlingsutrymme är således

socialsekreterarnas möjligheter att navigera inom ramen av regler och sina egna kunskaper (Svensson et al., 2008). I litteraturen förekommer begreppet handlingsfrihet emellanåt synonymt med begreppet handlingsutrymme. I föreliggande studie kommer dock endast begreppet handlingsutrymme att användas.

New public management är en styrningsfilosofi vilket innebär att offentlig sektor präglas av nyliberala idéer och i sin tur har inneburit att styrmedel hämtats från privat sektor och implementerats i offentlig sektor (Hood, 1991).

Ekonomiskt bistånd är det stöd som tidigare benämndes socialbidrag och detta ansöker individer hos socialtjänsten i hemkommunen. Ekonomiskt bistånd innefattas av två huvudsakliga former vilket är försörjningsstöd och bistånd för individens övriga livsföring. *Försörjningsstödet* ska motsvara allmänna och stående utgifter för exempelvis mat, kläder och boende. Ekonomiskt bistånd för den övriga livsföringen ska täcka temporära kostnader och såsom exempelvis tandvård, glasögon och möbler till hemmet. Det ekonomiska biståndet ska prövas månatligt men bistånd för den övriga livsföringen är obegränsat och den avgörande faktorn för behovet av biståndet bedöms enligt vad som är rimligt utifrån en skälig levnadsnivå (Socialstyrelsen, 2018a).

Socialtjänstlagen är den huvudsakliga rättsliga regleringen av ekonomiskt bistånd och enligt 4 kap 1 § framkommer “*Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt*” (SoL, SFS 2001:453).

2.0 Aktuellt forskningsläge

2.1 Ekonomiskt bistånd

Bergmark (2013) framlägger att det ekonomiska biståndets riktlinjer som infördes 1985 beräknade stödet utifrån utgifter för boende och övriga spörsmål med hänsyn till en skälig levnadsnivå. I förarbetena till SoL (SFS 2001:453) innebar införandet av begreppet skälig levnadsnivå en möjlighet för samhällets individer som ej själv kan bistå med sitt uppehälle att utöver utgifter för basala behov garanteras ett tämligen gott liv med hänsyn till det övriga samhällets gängse konsumtionsmönster och delaktighet i sociala aktiviteter. Bergmark (2013) menar att det ekonomiska bidragets huvudsakliga ändamål är att garantera klienterna en skälig levnadsnivå och av förarbetena till lagen ska begreppet

bedömas utifrån de omständigheter och situation som individen befinner sig i. Utifrån en tidsmässig aspekt ska det ekonomiska biståndets standarder även anpassas i takt med det övriga samhällets utveckling med hänsyn till konsumtionsmönster vilket korrelerar med samhällets individer i stort.

Det är i huvudsak politiska beslutsfattare som ansvarar över att säkerställa det ekonomiska biståndets utveckling mot ökad generositet och att dess verkansgrad är adekvat utifrån det övriga samhällets progression (Bergmark, 2013). Frånsett vad som anges i SoL (SFS 2001:453) organiseras socialtjänstens verksamhet även utifrån den kommunala politiska ordningen såsom socialnämnders upprättande av lokala rutiner och delegationsordningar (Håkansson, 2016). I relation till en socialpolitisk kontext har den lokalpolitiska diskursen på senare år tenderat till att innefattas av det ekonomiska biståndets ökade utgifter med betoning på olika påfrestningar av den kommunala ekonomiska budgeten. Inte sällan utpekas det ekonomiska biståndet som en potentiell måltavla för diverse besparingsprogram och strategier om fler utskrivningar från ekonomiskt bistånd har utgjorts av effektiviseringsmedel och aktiveringsmetoder för att eftersträva en sänkning av utgifterna i ekonomiskt bistånd (Bergmark, 2013). Det ekonomiska biståndets ansatta budgetering bekräftas enligt attitydundersökningar om prioriteringen av biståndet bland tjänstemän och politiker där stödformen placeras allra sist i ledet till vad som skall prioriteras i ekonomiska sammanhang. Parallellt har bedömningskriterierna om rätten till det ekonomiska biståndet tenderat att i högre grad omfattas av behovsprövningar utifrån en förskjutning från det faktiska ekonomiska behovet till att klienten har fullföljt den mängd krav vilket fordras för att göra sig berättigad till att ansöka (Håkansson, 2016).

Utifrån tre omfattande vinjettstudier har det kartlagts att socialsekreterare gör olika bedömningar i handläggningen om ekonomiskt bistånd. Två av dessa har behandlat samma typ av fall, ena från mitten av 1990-talet och den med cirka tio års mellanrum vilket har möjliggjort en jämförelse över tid. Vinjetternas utformning har varit överensstämmande innehållsmässigt där de två första studierna berör en ensamstående moder i 27-års åldern med två barn, hemmavarande med den ena och där hon även saknar underhållsstöd. Den andra studien utgörs av en identisk hushållssituation förutom att modern innehar deltidsarbete och ansöker om ekonomiskt stöd för resor i arbetet. Den tredje studien utgörs även där av ensamstående som civilstatus men i detta fall en man i 22-årsåldern vilket ansöker om ekonomiskt bistånd. Mannen har i detta fall återvänt från en utlandsvistelse

under en längre tid och är arbetslös men inskriven som arbetssökande på arbetsförmedlingen (Bergmark, 2013).

Jämförelsen mellan studierna visar på omfattande skillnader. Det råder likartade bedömningar i hur det ekonomiska biståndet ska bedömas mellan vinjett ett och två till skillnad från vinjett två och tre där avsevärda skillnader existerar. Den nyare studien visar en mer omfattande åtstramning av beviljandet av det ekonomiska biståndet, jämfört med vinjett ett och två. Överlag visar resultaten att samtliga vinjetter innebär en reducering av generositeten för beviljade belopp. Grundtanken med implementeringen av riksnormen 1998 var att förstärka likformigheten i bedömningen om ekonomiskt bistånd, men utifrån vinjettstudiernas varierande resultat påvisas det att riksnormen snarare innebär ett tämligen slött redskap utifrån ambitionen att utjämna bedömningen vilket var tänkt från början (Bergmark, 2013).

Yrkesrollen som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd har historiskt sett haft en genomgående byråkratisk karaktär. Klienter inom ekonomiskt bistånd har enligt bedömare mer betraktats som fall eller ärenden snarare än klienter i behov av hjälp (Byberg, 2002). Sett till dess omfattning är ekonomiskt bistånd ett område i välfärdssamhället som är av stor relevans. Inte enbart för att ekonomiskt bistånd utgör en av de mest kostnadskrävande delarna av socialtjänstens verksamhet, utan även för att behovet av ekonomisk hjälp är den vanligaste orsaken att en individ söker sig till socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Som verksam socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd befinner man sig i en komplex situation. Förväntningarna är många på socialsekreteraren, både från klienten och från chefer. Socialsekreteraren förväntas att vara en representant för organisationen i form av en myndighetsperson samtidigt som de ska agera som stöttande, förtroendeingivande och hjälpande för klienten (Bergmark, 2000).

Forskningen påvisar således en komplex bild av arbetet som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd. Det finns dock uppfattningar om att socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd har en lättare arbetssituation än socialsekreterare inom andra områden. Anledningen till detta kan grunda sig i att socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd i hög grad styrs av politiska beslut och samtidigt har en stor kontroll och makt över sina klienter (Billquist & Dellgran, 2003). Dock visar nyare studier att arbetsförfarandet inom ekonomiskt bistånd kantas av en rad upplevda osäkerheter utifrån ett komplext samband mellan klienters

anspråk på stödinsatser kontra socialsekreterarens möjligheter till att bistå med hjälp och åtgärder (Håkansson, 2016). Det har även påvisats i färsk rapport från Arbetsmiljöverket att hanteringen av balansen mellan krav och resurser inverkar negativt på socialsekreterarnas arbetsmiljö vilket leder till svårigheter att handskas med hög arbetsbelastning. Bristen på balans mellan krav och resurser har även påvisats vara en primär källa till stress vilket kan innebära att socialsekreterare utvecklar strategier som gör att ambitionsnivån sänks och att professionella bedömningar kompromissas som att exempelvis utelämna vissa delar i handlägningsförfarandet (Arbetsmiljöverket, 2018a; Arbetsmiljöverket, 2018b).

2.2 Handlingsutrymme

Begreppet street-level bureaucrat, på svenska vanligtvis översatt till gräsrotsbyråkrat, myntades av forskaren Michael Lipsky på 1980-talet. Street-level bureaucracy (gräsrotsbyråkrati) belyser socialsekreterarens olika positioner, såsom hjälparroll och utövare av kontroll utifrån politisk styrning och organisationens begränsade resurser. Handläggningen präglas av ett handlingsutrymme, på engelska *discretion*, som skapas utifrån tillgången till resurser och (o)tydliga målsättningar (Lipsky, 2010). Även Johansson (2007) skriver om gräsrotsbyråkrati och definierar en gräsrotsbyråkrat som en tjänsteman inom såväl statlig och kommunal regi som i sitt arbete möter klienter och verkställer beslut fattade på en högre nivå. Svensson et al. (2008) beskriver handlingsutrymme som möjligheten att välja hur man agerar i förhållande till det utrymme som organisationen ger individen. Utifrån det utrymme som ges av organisationen kommer även individens erfarenheter att påverka handlingsutrymmet.

Som verksam socialsekreterare är man inte sällan anställd av en kommunal organisation. Alla kommunala organisationer omfattas av lagar, regler och riktlinjer som inrättas såväl lokalt som regionalt. Dessa regler är inte sällan svävande och lämnar därför utrymme för tolkning (Evans & Harris, 2004). Som tidigare nämnt är SoL (SFS 2001:453) en ramlag som ger stort utrymme för tolkning och påverkar arbetet i socialtjänsten i hög grad. Å andra sidan kan en allt för reglerad lag utgöra hinder för att anpassa åtgärder i arbetet samt för att ta hänsyn till klientens individuella behov (Mattsson, 2016). Organisatoriska regleringar är nödvändiga för att möjliggöra arbetet som socialsekreterare. Däremot kan organisatoriska regleringar leda till att socialsekreteraren kan stöta på hinder i sitt handlingsutrymme som försvårar möjligheterna att tillgodose en klients behov. Organisatoriska regleringar innebär

även att det kan uppstå konflikt mellan socialsekreterarens egna värderingar och verksamhetens villkor (Johansson, Dellgran & Höjer, 2015).

Utöver de organisatoriska regleringar som påverkar handlingsutrymmet besitter socialsekreterare individuella faktorer som kommer att påverka handlingsutrymmet. Omständigheter såsom ålder, erfarenhet och utbildning påverkar socialsekreterarens upplevda handlingsutrymme och kvaliteten på utfallet av arbetet (Stranz, 2007). Det har påvisats att rollen som socialsekreterare består av ett kontinuerligt jämviktsförhållande mellan att bistå med hjälp och att utöva en kontrollfunktion. Rollen kan även innebära att vara en medmänniska och samtidigt agera professionellt utifrån verksamhetens ramar. Detta innebär snarare ett förhållningssätt vilket innefattas av flera roller, något flertal socialsekreterare finner svårt att hantera (Håkansson, 2016).

Byberg (2002) studerade arbetsmiljön på flera olika kommuners socialtjänster. Författaren menar att socialtjänstens utformning är byråkratisk vilket innebär att det är verksamhetens riktlinjer styr arbetet för handläggarna. Inom socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd finns det tydliga riktlinjer och förväntningar på socialsekreterarna, vilket ger dem ett begränsat handlingsutrymme. Socialsekreterarna i studien upplever det begränsade handlingsutrymmet som positivt och finner sitt arbete mer tillfreds när det föreligger tydliga riktlinjer och stöd från verksamheten. På andra avdelningar där socialsekreterare upplever ett större handlingsutrymme känner de sig som utelämnade till sig själva för att de saknar riktlinjer och stöd från chefer och verksamheten. Socialsekreterarna upplever att ett stort handlingsutrymme kan leda till godtyckliga beslut, vilket är problematiskt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Vidden av handlingsutrymmet kan varken anses vara positivt eller negativ. Det som avgör är hur handlingsutrymmet används av gräsrotsbyråkraten (Evans & Harris, 2004). Utöver gräsrotsbyråkratens kompetens att agera inom ramen för handlingsutrymmet kan individens personliga värderingar och erfarenheter att prägla handlingsutrymmet. Även faktorer såsom verksamhetens ekonomiska krav kan påverka handlingsutrymmet (Svensson et al., 2008).

I en vinjettstudie av Stranz (2007) studerades socialsekreterares identifierade påverkansfaktorer av handlingsutrymmet. Studien omfattar sex vinjetter och resultatet påvisar att det finns en tydlig skiljaktighet i socialsekreterarnas bedömningar. I likartade ärenden tenderar det att finnas avvikande bedömningar mellan olika socialsekreterare

gällande beviljande eller avslag för ekonomiskt bistånd. I vinjetterna fanns det inte något exempel där handläggarna var helt överens. I en av vinjetterna ansåg hälften av socialsekreterarna att ett beslut skulle beviljas medan resterande hälften ansåg att det skulle avslås. Detta påvisar således att det breda handlingsutrymme som råder för socialsekreterare i ekonomiskt bistånd för klienten innebär en låg förutsägbarhet då besluten som fattas tycks variera beroende på vilken socialsekreterare som handlägger klientens ärende (Stranz, 2007). Enligt rådande forskning är handlingsutrymmet en central faktor i handläggningen vilket formar arbetet i stort. Således utgör handlingsutrymme och tolkningen av lagtext den huvudsakliga inverkan på förhållandet och interaktionen med klienten och praktiker inom socialt arbete (Håkansson, 2016).

I internationella studier har det tydliggjorts att det sociala arbetets verksamheter har genomgått en rad förändringar. Professionellas autonomi har förändrats genom införandet av nya styrningsmekanismer och former av ledarskap. Tidigare omfattades handlingsutrymmet av ett självbestämmande utifrån ett mer kliniskt beslutsfattande och erfarenhetsmässig skicklighet. Överlag skedde arbetsförändringen utifrån att praktiker på egen hand analyserade och beslutade om adekvata insatser och arbete med klienten. Denna arbetsmodell stöttades av en ledarskapsbaserad praktik där socialarbetare med omfattande erfarenhet deltog i reflektioner kring beslutsfattandet. Emellertid har införandet av nya styrningsmekanismer, evidensbaserade metoder, målstyrning och effektiviseringsåtgärder successivt begränsat det professionella handlingsutrymmet. Socialarbetare blir mer ansvariga för verksamhetens ekonomiska resultat och ska utföra ett arbete som i högre grad innefattas av rutinmässiga metoder än socialarbetarens bedömningsförmåga (Abramovitz & Selnick, 2015).

Den senaste tidens samhällsutveckling har orienterat sig mer mot en målinriktad, effektiviserad och företagsliknande styrd offentlig sektor som benämns NPM. Det påstås i forskningen att handlingsutrymmet bland gräsrotsbyråkrater överlag har blivit mindre i takt med NPM:s utveckling och etablering. Samtidigt visar forskning att socialsekreterare lär sig att navigera runt de nya målinriktade och effektiviserande riktlinjerna och då upplever de ett större handlingsutrymme. Detta på grund av gällande lagar, regler och riktlinjer som förekommer inom socialt arbete inte sällan är av en diffus karaktär, något som i sin tur leder till utrymme för tolkning (Evans & Harris, 2004).

2.3 Socialpolitiska förändringar - Om New Public Management

Den svenska välfärdsstaten har sedan 1990-talet genomgått stora förändringar föranlett av NPM (Bergmark & Lundström, 2006). NPM definieras såsom ett samlingsbegrepp för en rad olika koncept vilket är hämtade ur marknadslogiska och ekonomiska teorier. Studier påvisar att dessa koncept kännetecknas av ekonomisk vinst och utifrån en kommunalekonomisk kontext innebär NPM att samhällets individer ombildas till konsumenter och köpare av tjänster (Agevall, 2005). Individer ombildas till konsumenter där samhällets tjänster tillhandahålls i en supermarket state som konstrueras av en marknadslogik vilket kan stå i motsats till samhällets demokratiska förpliktelser (Shanks, 2016). Det påvisas även utifrån en amerikansk kontext att den offentliga sektorn under de senaste årtiondena kantats av nedskärningar och budgetåtstramningar. På politisk nivå återspeglar detta ett intresse för marknadsteoretiska strategier vilket har lett till att implementera riktlinjer och tillvägagångssätt för att utföra mer med färre resurser och konkurrera om de resurser som finns (Abramovitz & Selnick, 2015).

Studier om den offentliga sektorns förändringar benämner begreppet New managerialism vilket innebär att professionernas autonomi inom offentlig sektor, främst sedan 1990-talet har reducerats. I korrelation till detta har istället autonomi för chefer och experter ökat (Cutler, 1999). New managerialism innebär att en verksamhet successivt kan bedrivas där ledarna inom en organisation är experter på just ledarskap snarare än på kärnverksamheten. New managerialism anses ha mycket likheter med NPM (Hood, 1991). Däremot tar new managerialism sikte på professionernas autonomi, till skillnad från NPM som snarare tar sikte på socialpolitiska strukturella förändringar (Evetts, 2006). Den ökade autonomi för chefer kan kopplas till begreppet budgetstyrning då Lauri (2018) beskriver att budgetstyrning är ett redskap för att fördela ekonomi inom samma socialkontor. Budgetstyrning leder till ett decentraliserat ekonomiskt ansvar där den ansvarige för respektive avdelning ska kontrollera att budgeten inte överskrids. Sannolikt grundas detta decentraliserade ekonomiska ansvar på en tanke om att socialt arbete tidigare avsaknat en kostnadsmedvetenhet där budgetstyrning är angeläget för att öka kostnadsmedvetenhet och ekonomisk varsamhet.

I Lauris (2016) doktorsavhandling intervjuades socialarbetare angående deras uppfattning om arbetssituationen med fokus på organisationsstrukturer och förändringar som grundar sig i NPM. I studien konstateras att socialarbetarna upplever att styrningen på arbetsplatsen

skapar en distans och ett avstånd till det verkliga sociala arbetet. Socialarbetare upplever att de dokumentationskrav som råder innebär att det finns mindre tid till kontakt med klienterna, detta leder i sin tur till en mer ytlig relation och kvaliteten i arbetet blir således försämrat. Utöver den problematik som socialarbetare upplever med dokumentationskraven upplever de även att de förväntas vara lojala till arbetsgivaren snarare än till klienten. Cutler (1999) menar att lojalitet till arbetsgivare snarare än till klienten är en grundpelare även inom new managerialism.

Med hjälp av enkäter studerade Jessen (2015) norska socialarbetares upplevelser av styrningen på arbetsplatsen och hur det påverkade deras arbete. Författaren menar att implementeringen av NPM är vedertagen i många industriländer och att utfallet av implementeringen inneburit stora förändringar för offentlig sektors verksamhets sätt. I Norge innebar implementeringen att det sociala arbetet gått från att vara ett unikt klientnära arbete till ett arbete likt vilket som helst. Kärnan i det sociala arbetet har tunnats ur i takt med att socialarbetare förväntas dokumentera och fatta beslut som gynnar verksamheten, och inte klienten. Författaren menar att implementeringen inneburit att socialarbetare upplever sig som objekt som ska verkställa och fatta beslut utifrån tydliga direktiv fattade på en högre nivå. Möjligheterna att fatta individuella beslut blir i princip omöjligt i en organisation vars främsta syfte är att sträva efter resultat och mål, och inte efter klientens bästa. Med hänsyn till dessa omständigheter påvisar Lauri (2018) att socialsekreterare upplever att arbetet tenderar att frångopplas från både klienter och kollegor. I intervjuer har socialarbetare berättat att de saknar kollegial sammanhållning och att det finns en rädsla för att utveckla osympatiska personlighetsdrag som en följd av den rådande organiseringen och styrningen av arbetet.

Hood och Dixon (2015) menar att implementeringen av NPM innebär att offentlig sektor ska drivas på ett mer kostnadseffektivt sätt, att verksamheter ska fungera bättre till ett lägre pris. Författarna menar däremot att det inte finns någon forskning som pekar på att vare sig kostnaderna har minskat eller att kvaliteten har blivit bättre sedan implementeringen av NPM tog fart (Hood & Dixon, 2015). Enligt studier om NPM:s implementering i offentlig sektor, där socialt arbete bedrivits, påvisas att såväl chefer som medarbetare avprofessionaliseras, vilket innebär att kunskaperna som individer anställda inom verksamheten besitter, blir av mindre värde då tydliga styrdokument istället utgör en kärna i verksamheten (Johansson, 2015).

Det tycks inte finnas någon forskning som påvisar att den senaste tiden socialpolitiska förändringar som föranletts av implementeringen av NPM i offentlig sektor varken lett till lägre kostnader eller högre effektivitet (Hood & Dixon, 2015). Konsekvenserna av implementeringen av NPM inom den svenska välfärden tyder på att det inte finns någon grund i påståendet om att NPM har lett till en mindre kostsam välfärd utan att kvaliteten snarare försämrats. Kvaliteten har eftersatts samtidigt som kostnaderna inte har minskats (Hartman, 2011). Med hänsyn till den socialpolitiska förändringen över tid kan kopplingen till begreppet jämviktsarbetslöshet göras. Jämviktsarbetslöshet är en ekonomisk teori vilket innebär att politiska reformer ämnar prioritera inflationsbekämpning före full sysselsättning. Teorin utgår från att arbetslösheten i samhället ska ligga på en konstant nivå som i dagsläget är cirka sju procent för att utgöra en grund för stabil inflation (Lundborg, Vartiainen & Zettergren, 2007). Angående den politiska tilltron på jämviktsarbetslöshetens implementering finns dock enligt vissa kritiker en överdriven tilltro till nivån vilket kan leda till oriktiga och bristfälliga policyförslag i välfärden (Blomqvist, 2016).

3.0 Teoretiskt perspektiv - New Public Management

Teoretiskt perspektiv utgör en utgångspunkt för studien och är ett sätt att förstå sitt material. Ett teoretiskt perspektiv fungerar likt ett verktyg som möjliggör en analys och tolkning av studiens resultat. Föreliggande studie avser att tillämpa styrningsfilosofin NPM som teoretiskt perspektiv. Christopher Hood anses vara en pionjär i att beskriva och förstå vad NPM innebär. I två artiklar som publicerades 1991 har Hood redogjort över NPM vilket har kommit att forma offentlig sektors styrsätt. Huruvida NPM anses utgöra ett teoretiskt perspektiv är en debatt i den akademiska världen och forskare är inte överens (Almqvist, 2006). Almqvist (2006) anser att NPM inte kan anses utgöra ett teoretiskt perspektiv då det inte finns ett sammanhängande koncept. Laegreid och Christensen (2001) menar däremot att NPM förvisso är en bred teori, och närmast kan anses vara ett filosofiskt styrsätt, men kan ändå anses utgöra ett teoretiskt perspektiv. Flera forskare använder istället teorier om nyliberalism för att analysera NPM. Med anledning av föreliggande studies syfte anser vi att NPM, som trots kritik är en vanligt förekommande teori i studier, är den mest relevanta utgångspunkten i denna studie trots att det råder delade meningar om dess giltighet. Nyliberalism berörs dock som en del av detta nedan.

NPM växte fram under 1980-talet och anses härstamma ur ett initiativ av Margaret Thatcher som avsåg att minska antalet statligt anställda i Storbritannien (Hood, 1995). NPM fick sedan vidare etablering i andra länder, först till andra engelskspråkiga länder, och senare till Skandinavien och övriga Europa (Lane, 2000). Sverige är ett av de länder vars implementering av NPM anses vara mest omfattande och fick ett stort genomslag (Ahlbäck Öberg & Widmalm, 2016). Clarke och Newman (1997) menar att ökad valfrihet och kostnadseffektivitet var centrala argument för implementering av NPM och under senare tid har det växt fram såväl förespråkare som kritiker för styrsättet.

NPM och dess syfte att implementera idéer från privat sektor härstammar ur ett nyliberalt synsätt vilket innebär en effektivisering och kostnadsreducering av offentlig sektor. Vidare innebär NPM att styr- och ledningsinstrument som vanligtvis förekommer inom privat sektor med fördel även kan tillämpas inom offentlig sektor (Almqvist, 2006; Hartman, 2011). NPM eftersträvar att effektivisera och tar sikte på att göra arbetet inom offentlig sektor resultat- och målinriktat. Genom att tillämpa metoder som tidigare varit aktuella inom privat sektor i offentlig sektor kan arbetet effektiviseras. Såväl belöning- och motivationssystem är centrala element som avser att effektivisera arbetet inom offentlig sektor. NPM avser att införa sparsamhet för verksamheter inom offentlig sektor samt att resurser utnyttjas effektivt (Johansson, 2015).

Hood (1995) menar att det finns sju teman som tillsammans utgör ett kluster för vad NPM utgör, dessa är: (1) En uppdelning av offentlig sektor som innebär att varje produkt styrs av ett enskilt separat bolag. (2) En konkurrens mellan verksamheter inom offentlig sektor, samt en konkurrens mellan offentlig sektor och privata verksamheter. Konkurrensen anses utgöra en strategi för lägre kostnader och bättre kvalitet. (3) Implementeringen av styrsystem och ledningsmetoder i offentlig sektor som tidigare endast tillämpats i privat sektor. (4) Ett större fokus på besparingar samt ett fokus på sparsamhet i användandet av resurser. Detta innebär således ett fokus på att hitta alternativa, mindre kostsamma sätt, att bedriva offentlig sektor på. (5) Ett styrsätt som präglas av "hands-on", således tydliga styrsätt som särskiljer sig från mer anonyma styrsätt inom offentlig sektor. (6) Explicita mål, vilket innebär tydliga och mätbara mål för offentlig sektor. Hur utförande och resultat ska ske står i fokus. Tidigare har professionernas professionalism tagits tillvara på och de har fått stort handlingsutrymme i sitt arbete att utföra ett uppdrag (s.k. invärde), nu präglas istället deras arbete av tydliga mål och riktlinjer (s.k. utvärde). (7) Införandet av att

korrelera lönesättning till resultat. Styrningen av offentlig sektor ska ske genom uppsatta mätbara mål. Om professionerna inom verksamheten följer dessa ska det belönas.

Nyliberalism är en term som används brett och frekvent i socialt arbete. Det finns ingen enhetlig gemensam definition av nyliberalism. Det kan både definieras som en ideologi såväl som en rationalitet. Nyliberalismen menar att med hjälp av marknadens kraft kan offentlig sektor bli effektiviserad och bedrivs med mindre medel (Lauri, 2016).

Nyliberalismen har på ett tydligt sätt har präglats svensk välfärd sedan 1990-talet.

Nyliberalismen avsåg vid detta tillfälle att göra offentlig sektor mindre kostsam. I Sverige har nyliberala strukturer som gått under namnet NPM lett till att välfärdsstaten avreglerats (Jönsson, 2014). Denna nyliberala ideologi förespråkar en styrning av verksamheten som påminner om företagsliknande strukturer och föranlett en stor påverkan på offentlig sektor både gällande hur det praktiska sociala arbetet ser ut såväl som hur styrningen i verksamheter utformas (Rogowski, 2011).

En kärnfråga i NPM-ideologin är att verksamheter ständigt befinner sig i en process som innebär att verksamheten på något sätt omorganiseras eller förändras åt ett håll som innebär mer effektivitet. En stark kritik till NPM-ideologin är att den tycks vara lämplig att tillämpas inom en bred mängd verksamheter med hjälp av generaliserande metoder oavsett kärnverksamhet (Hall, 2012). Vidare har implementeringen av NPM medfört en kritik mot styrningsmodellen då modellen avser implementera kostnadseffektivisering som har inneburit att tidigare välfungerande verksamheter inom offentlig sektor brutits upp. De tillämpningar som härstammade ur privat sektor, som kom att implementeras i offentlig sektor, saknade grund och genomfördes utan vare sig kunskap eller förståelse (Hood & Peters, 2004). Osborne (2002) riktar stark kritik till NPM och menar att det styrsätt som NPM avser att implementera i offentlig sektor ursprungligen tillämpas i verksamheter som producerar varor, något som sällan förekommer inom offentlig sektor. Även Boyne, Martin och Walkers (2004) menar att privata verksamheter har avsevärt fler olikheter än likheter jämfört med offentliga verksamheter, därmed blir en implementering svår att genomföra med gott resultat.

4.0 Metod

För att bedriva forskning krävs en utstuderad metod för att vägleda forskarens arbete, besvara studiens frågeställningar och således förvärva aktuell kunskap (Larsen, 2018).

Inom ramen för denna studies syfte och frågeställningar utgår den vetenskapliga metoden från en kvalitativ forskningsdesign. Kvalitativ forskning innefattar vanligtvis tre huvudsakliga element vilket innebär ett induktivt angreppssätt gentemot praktik och teori, ett kunskapsteoretiskt förhållningssätt med tonvikt på tolkning av den sociala verkligheten och hur samhällets individer upplever den, samt en position vilket söker att förstå och beskriva interaktionen mellan dessa individer (Bryman, 2011). Närmare preciserat ämnar denna studie belysa socialsekreterare på ekonomiskt bistånds uppfattning om det självupplevda handlingsutrymmet och därmed har vi valt en kvalitativ forskningsdesign. Fördelen med kvalitativa metoder är att bortfallet är lägre än med kvantitativa metoder då det kan vara lättare att inte svara på en enkät exempelvis. En annan fördel kan vara att forskaren ges möjlighet att förtydliga intervjufrågor under intervjuens gång vilket leder till ett närmare klagörande av det som studeras (Larsen, 2018).

4.1 Vetenskapsteoretisk positionering

Vetenskapsteori kan definieras som den grundläggande frågeställningen om vad kunskap är och huruvida individer eller forskare följaktligen bemöter denna kunskap (Larsen, 2018). Tillvägagångssättet vi har valt att se kunskap på utgår från de två vetenskapsteoretiska ansatserna fenomenologi och hermeneutik, där en fenomenologisk ansats i huvudsak kommer tillämpas. Fenomenologisk metod innebär en strävan till att tolka sociala fenomen utifrån intervjupersonens självupplevda verklighet och således framställa den sociala verkligheten som den upplevs av individerna. Dess kritik har dock riktats utifrån att fenomenologiska studier oftast beskriver det som redan är givet. Som svar på denna kritik har fenomenologiska företrädare hävdade att inget är helt givet och att individers förståelse alltid konstrueras av tolkning. Därav är fenomenologi en viktig del i produktionen av vetenskap då den söker finna essensen i individens självupplevda livsvärld (Kvale & Brinkmann, 2014). Som tidigare nämnt, kommer vi primärt utgå från den fenomenologiska ansatsen då det huvudsakliga fokuset är att framhäva informanternas upplevelser så pass nära det som faktiskt beskrivs av informanterna med en hänsyn till individers vardagliga tankar och reflektioner. Informanternas utsagor blir således de grundvalar som arbetsprocessen utgår från.

Valet av denna vetenskapsteoretiska ansats anser vi vara högst passande för studiens syfte då vi vill undersöka hur socialsekreterare på socialtjänstens avdelning för ekonomiskt bistånd upplever sitt handlingsutrymme med hänsyn till verksamhetens ekonomiska

sparkrav samt ett rättssäkerhetsperspektiv. Denna ansats möjliggör att informanterna på ett öppet sätt kan berätta om deras upplevelser och reflektioner kring ämnet. Vi har vidare använt oss av citat ur informanternas utsagor för att höja validiteten av det som yttrats under intervjuerna och för att i största möjliga mån framställa informanternas upplevelser för studiens läsare.

Då den fenomenologiska ansatsen i huvudsak ämnar återge beskrivningen av informanternas upplevelser har vi även valt att inbegripa en hermeneutisk ansats. Med en hermeneutisk ansats kan det empiriska materialet analyseras på ett vidare plan för att förstå handlingsutrymme som fenomen eftersom handlingsutrymme utgör en helhet av olika situationer vilket socialsekreterarna hanterar i sitt vardagliga arbete (Svensson et al., 2008). Den hermeneutiska ansatsen beskrivs såsom ett tolkningsperspektiv för att förstå och förtydliga kunskap. Den utgår även från att människan är en subjektform som innefattas av en holistisk uppfattning där kunskap är en beståndsdel bland exempelvis känslor, tal- och skrivförmåga samt den egna viljan. Den sociala omvärlden beskådas av betraktaren vilket leder till att studiens forskare blir observatörer och således en beståndsdel av den sociala omvärlden som de avser att studera. Utifrån detta resonemang utgör författarna av en studie en beståndsdel av den observerade verkligheten vilket menas att undersöka (Ingemann, 2016).

Till största del får den hermeneutiska ansatsen sitt uttryck i denna studie på det sättet att vi eftersträvar att kontextualisera informanternas utsagor utifrån vår egen tolkning och förståelse som vidare mynnar ut i våra egna resonemang. Närmare preciserat innebär tolkningen att vi ämnar utforska och förstå informanternas utsagor samt innebär förståelsen vår förmåga att beskåda informanternas livsvärld från deras perspektiv (Ingemann, 2016). Utifrån den fenomenologiska ansatsen bör nämnas att framställningen av citaten inte är oberoende vår förförståelse, vilket vi eftersträvat att ta hänsyn till på bästa möjliga sätt. Samtidigt innebär den hermeneutiska ansatsen att den sociala världen betraktas av observatören och således av oss som författare. Dessa positioneringar kräver en medvetenhet om fördomar och förförståelse hos forskaren, likväl en beredskap till att förkasta dem (Ingemann, 2016). Vi redogör vidare för detta nedan.

4.2 Uppsatsförfattarnas förförståelse

Kvalitativ forskning präglas av forskarens förförståelse och tolkning av den empiriska datan. Förförståelse är något som alla forskare besitter och tar med sig i en studie. Förförståelsen fungerar normalt sett som en motivation till studiens syfte och tema. Vidare präglar och genomsyrar förförståelsen hela studien från början till slut (Larsen, 2018). Även IFSW (2012) framför vikten av att forskare måste stå i kontakt med sin egen medvetenhet gällande sin förförståelse. Attityder och värderingar kan komma att påverka utfallet i studien och omforma trovärdigheten för studien. Som individ kan man inte radera sin förförståelse men det är däremot viktigt att ständigt påminna sig om att förförståelsen finns närvarande.

Vi som är författare till föreliggande studie har sedan vårterminen 2016 studerat vid socionomutbildningen vid Mittuniversitetet vilket innebär att vi snart avklarar sex av sju terminer. Vår förförståelse till studiens ämne är till stor del präglad av vår utbildning där teman såsom socialtjänsten, ekonomiskt bistånd och NPM återkommande diskuterats och studerats i ett flertal kurser. Utifrån vår förförståelse om studiens ämne utformade vi också våra frågeställningar. Vår förförståelse om det valda ämnet kantades av att socialtjänstens ekonomiska bistånd till stor del präglas av stor styrning och ekonomiska krav vilket vi trodde kom resultera i en upplevd missnöjdhet bland socialsekreterarna, dock framgår det ett mer varierande resultat i förhållande till vår förförståelse. Det bör även tilläggas att en av författarna arbetat inom verksamheten som studerats men dock inte på samma avdelning. En närmare personlig eller professionell relation har ej funnits till informanterna vilket innebär att förförståelsen troligtvis inte har präglats av detta utan som tidigare nämnts snarare föranletts av våra erfarenheter från socionomutbildningen. Samtidigt är det av vikt att poängtera att intervjutillfället kanske har upplevts på ett annorlunda sätt än om intervjuperson och författare inte känt till varandra vid namn. För att motverka detta har vi eftersträvat att följa de etiska riktlinjerna vid forskning.

4.3 Litteratursökning

För att möjliggöra studien krävdes det att en litteratursökning genomfördes för att kartlägga aktuell forskning och för att formulera en tydlig problemformulering. Litteratursökningen har skett i databasportalen "ProQuest Social Sciences" där databaserna ERIC, PsycARTICLES, PsycINFO, PTSDpubs, Sociological Abstracts samt Worldwide Political Science Abstracts varit aktuella. Sökord såsom "*discretion*", "*social services*", "*social assistance*", "*new public management*" och "*street-level bureaucracy*", har tillämpats i

litteratursökningen för att få fram forskning som speglar studiens valda ämne. Vi har även använt DIVA-portalen för ytterligare sökning efter vetenskapliga texter och ett stort antal av den litteratur som återfinns i studien har påträffats med hjälp av att studera andra, likartade studiers, referenser.

4.4 Urval av intervjupersoner

Urvalsmetoder inom kvalitativ forskning genomförs inte sällan utifrån strategiskt urval även benämnt purposive sampling vilket innebär att välja ut intervjupersoner med en tydlig anknytning till de forskningsfrågor som ska undersökas (Bryman, 2011). Valet av data/empiriskt material är kvalitativa data då föreliggande studies syfte ämnar studera socialsekreterare verksamma på ekonomiskt bistånd och upplevelsen av deras handlingsutrymme. Samtliga intervjupersoner har socionomexamen och är sex verksamma socialsekreterare, vilket utgör den totala arbetsgruppen, och en tidigare verksam socialsekreterare på ekonomiskt bistånd. Urvalet av intervjupersonerna är ett strategiskt urval då vi ansett att socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd rimligtvis bör vara den arbetsgrupp som är mest kvalificerad för att svara på studiens syfte och frågeställningar utifrån deras upplevelsevärld.

Vi tog kontakt med en enhetschef inom ekonomiskt bistånd som senare kunde förmedla namn och telefonnummer till informanterna. Urvalet av intervjupersoner kan även anses som ett bekvämlighetsurval då författarna haft kännedom om ekonomiskt bistånd som verksamhet och att tillgängligheten till platsen och informanterna har varit fördelaktig utifrån en geografisk utgångspunkt. Vi vände oss till en verksamhet i en kommun där en av författarna tidigare varit verksam fast inte på samma avdelning. Med tonvikt på namn, har författaren varit ett namn för enhetschefen och informanterna, vilket kan ha inneburit att vi lättare fick kontakt och att informanterna ställde upp på vår förfrågan. Ett sådant förhållande kan medföra en viss problematik, vilket tidigare redogjorts för, som vi tagit ställning till med tonvikt på att klargöra deltagandets frivillighet och framställningen av det som förekommer i intervjuerna presenteras på ett anonymt och konfidentiellt sätt.

4.5 Datainsamlingsmetod

I följande avsnitt ges en beskrivning av tillvägagångssättet för den empiriska datainsamlingen till studien. Val av metod för insamling av data/empiriskt material är semistrukturerade intervjuer. Initialt utformades ett informationsbrev (Bilaga 1) som

delgavs intervjupersonerna för att ge dem information om studien och syftet med deras deltagande. Fortsättningsvis utvecklades en intervjuguide (Bilaga 2) i samband med kartläggningen av det aktuella forskningsläget. Frågorna formades utifrån studiens syfte och frågeställningar. En intervjuguide är lämplig att använda i kvalitativa studier där semistrukturerade intervjuer tillämpas som datainsamlingsmetod (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjuguiden fungerade som ett dokument för att säkerställa att vi faktiskt fick ta del av den data vi sökte efter under intervjuerna. Detta menar Larsson (2005) är ett av syftena med intervjuguiden, att beröra de relevanta samtalsämnen som föranses av studiens syfte och frågeställningar. Intervjufrågorna som utformades utifrån syfte och frågeställningar hade som utgångspunkt att vara neutrala. Vidare menar Larsson (2005) att frågorna bör vara av öppen karaktär i kvalitativ forskning för att inte påverka deltagarna i deras svar. Förutom att de frågor vi utformade var neutrala var även samtliga frågor öppna frågor vilket innebär att frågorna inte var utformade såsom ja eller nej frågor.

När intervjuguiden (Bilaga 2) var sammanställd och bearbetad kunde datainsamlingen påbörjas. Datainsamlingen ägde rum under kursens andra och tredje vecka och varje intervjutillfälle varade mellan 45–70 minuter. Kvale och Brinkmann (2014) menar att det är vanligt att intervjuer spelas in på under semistrukturerade intervjuer och vi använde en mobiltelefon för ljudupptagning. Parallellt förde vi anteckningar under intervjuerna i syfte att inte gå miste om det som sägs samt att utveckla intervjufrågorna. Samtliga intervjuer genomfördes av båda författarna där vi turades om att ha en ledande roll. Vidare ägde samtliga intervjuer rum fysiskt där en informant och båda författarna deltog, förutom en intervju som ägde rum per telefon. Vi försökte boka in intervjuerna så att vi endast hade en intervju per dag, något som lyckades förutom två intervjuer som ägde rum samma dag. Att sprida ut intervjuerna var ett medvetet val för att få tid att transkribera intervjuerna kort efter intervjuernas genomförande vilket Schreier (2012) menar är viktigt då minnet är en färskvara.

4.6 Analysmetod

I föreliggande studie genomfördes sju semistrukturerade intervjuer med socialsekreterare verksamma på ekonomiskt bistånd. Då en fenomenologisk ansats syftar till att vidarebefordra en uppfattning, ett fenomen, var det av väsentlighet att genomföra en transkribering av intervjuerna (Schreier, 2012). De enda korrigeringar som genomfördes under transkriberingarna var utelämnandet av ljud såsom harklingar och skratt samt ord

såsom "hm". Vi valde att göra på detta sätt för att skala av utfyllnadsord vilket inte bedöms vara av egentlig vikt som empiriskt material. Korrigeringarna gjordes dock med stor försiktighet för att inte styra det empiriska materialet på något sätt. För varje timme intervju tog det ungefär två till tre timmar att transkribera vilket innebär att den totala tiden för transkriberingarna ungefär var 20 timmar och det transkriberade materialet omfattade cirka 70 sidor.

Det empiriska materialet som bearbetades i form av transkriberade intervjuer analyserades sedan med en tematisk analys vilket syftar till att välja ut centrala teman för studiens resultat. Före den tematiska analysen påbörjades läste vi igenom transkriberingarna flera gånger för att få en överblick över det empiriska materialet. En tematisk analys är ett verktyg som kan tillämpas för att bearbeta, förenkla och berika materialet (Jacobsen, 2012). En tematisk analys möjliggör att frågor i datan kan besvaras, verktyget skildrar även upplevelser och erfarenheter samt teman som återfinns i materialet (Johansson & Öberg, 2008). Vidare kan en tematisk analys tillämpas när data behöver analyseras på ett systematiskt sätt (Schreier, 2012). Det systematiska sättet vi analyserade datan på, med hjälp av tematisk analys, benämns som kodning.

Kodning i en tematisk analys innebär att kategorisera den empiriska datan. Utöver kategorisering ska data som är av samma art och kan relateras till varandra tillskrivas en beteckning för att skapa en överblick över dess innehåll (Schreier, 2012). Med hjälp av kodning kunde vi strukturera, kategorisera och utröna teman i det empiriska materialet. Detta gjorde vi genom att tilldela vissa specifika teman en viss färg för att få en tydlig överblick. När vi sedan hade ett antal teman gick vi igenom dem var för sig och valde ut de vi ansåg som mest centrala och relevanta för studien. De teman vi ansåg var av relevans presenteras i resultatet som rubriker där materialet sedan har kopplats till såväl tidigare forskning som det teoretiska perspektivet. De slutgiltiga teman som vi sedermera bearbetade i resultatet är upplevelsen av handlingsutrymmet samt dess omfattning och förändring, ett antal identifierade påverkansfaktorer på handlingsutrymmet, huruvida ekonomiska krav påverkar handlingsutrymmet samt om den individuella bedömningen i handläggningen av ekonomiskt bistånd kan komma att vara problematisk ur en rättssäkerhetssynpunkt.

Det empiriska materialet vi ansåg var av relevans analyserades sedan på såväl en latent nivå som på en manifest nivå. Det latent innehåll innebär att göra en tolkning av innehållet där forskaren söker efter bakomliggande data till skillnad från det manifesta innehållet som är det som faktiskt uttrycks (Graneheim & Lundman, 2004). Detta gjorde vi för att skapa en förståelse för den empiriska datan och för att framställa ett resultat där det teoretiska perspektivet utgjorde ett stöd. Genom att läsa transkriberingarna flera gånger kunde vi utstaka såväl latent- och manifest data utifrån vår personliga förståelse. Exempelvis, utifrån intervjuguiden (Bilaga 2) ställde vi frågor om verksamhetens ekonomiska krav och dess påverkan på handlingsutrymmet där en del informanter menade att dessa inte påverkade, vilket utgör ett manifest innehåll. Samtidigt redogjorde de senare för ett antal besparingsåtgärder som var aktuella vilket vi tolkar rimligtvis bör påverka handlingsutrymmet och utgör således ett latent innehåll. Vi finner att tematik analys är den analysmetod som bäst kan tillämpas i föreliggande studie och ger möjlighet till ett nära förhållningssätt till informanternas upplevelse. Efter att analysen var genomförd kunde vi inleda framställningen av resultatet.

4.7 Etiska överväganden

Genomförandet av denna studie utgår från att vi försökt på ett tydligt sätt förklara studiens uppsåt samt att intervjupersonerna inte kommit till skada. Intervjupersonerna har uppmanats att poängtera om de känt sig obekväma eller velat avbryta sitt deltagande. Vi har även strävat efter en originalitet utifrån att inte plagiera andra forskares resultat och bryta mot allmän etisk praxis. Om en studie anses bryta mot forskningsetiken riskerar trovärdigheten att minskas för en studie (Vetenskapsrådet, 2017). Då vi strävar efter en hög trovärdighet tog vi största hänsyn till rådande forskningsetik.

Bell och Waters (2014) redogör för fyra etiska principer som måste tas i beaktande vid all typ av forskning och inte minst inom socialvetenskapen. De är det konfidentiella kravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och informationskravet vilka har tagits i beaktande och efterföljts i föreliggande studie, vilket redogörs för nedan. Det konfidentiella kravet innebär deltagarnas rätt till anonymitet. I studien förekommer inga uppgifter som kan röja deras identiteter. Vidare kommer allt material att raderas efter studiens färdigställande. Samtyckeskravet innebär att deltagarna deltar på frivillig basis samt att de delges information om vad för studie de deltar i. När informanterna tillfrågades om deras villighet att delta i studien försäkrades de om att deltagandet är helt frivilligt och att de när som helst

har rätt att tacka nej till deltagandet, detta påminde vi dem om före varje enskild intervju. Nyttjandekravet innebär att den data som framkommer vid studien endast får användas för studien och inte i några andra syften. Den empiri som sedan transkriberades, har enbart använts i syfte att sammanställa ett resultat i föreliggande studie. Informationskravet innebär att informanterna ska informeras om syftet med studien och vad deras deltagande innebär. Vi har förhållit oss till detta utifrån att vi försökt på ett tydligt sätt framföra studiens syfte samt informanternas roll i informationsbrevet (Bilaga 1). För att säkerställa att denna information nått fram till informanterna, har vi även i början av intervjuerna, gett en kort sammanfattning av studiens syfte och vad deltagandet innebär för studien samt för informanterna själva. Det har även tydliggjorts mailadresser och telefonnummer till oss som författare i informationsbrevet (Bilaga 1) samt efter intervjuerna om informanterna önskar kontakta oss för vidare frågor.

4.8 Validitet och reliabilitet

Validitet innebär att en studie studerat det som den avsåg att studera (Bell, 2006). En faktor till att en studie erhållit hög validitet är att datainsamlingsmetoden är lämplig för att möjliggöra att besvara studiens frågeställningar (Kvale & Brinkmann, 2014). Denna studie tillämpade semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Under arbetets gång har det inte uppkommit frågetecken eller något som tordes ifrågasätta denna datainsamlingsmetod för att åstadkomma studiens syfte och svara på dess frågeställningar. I kvalitativa studier där semistrukturerade intervjuer tillämpas som datainsamlingsmetod kan hög validitet erhållas genom att intervjuguiden innehåller för studien relevanta frågor och att frågorna anses kunna leda till informationsrika yttranden från deltagarna (Kvale & Brinkmann, 2014). Således skapade vi frågorna i intervjuguiden (Bilaga 2) utifrån studiens frågeställningar vilket tidigare nämnt anses vara ett element som bidrar till hög validitet. Innan första intervjun genomfördes utförde vi en testintervju med varandra och även en utomstående person för att möjliggöra eventuella synpunkter på intervjuguidens teman och intervjufrågor.

Larsson (2005) menar även att intern validitet är något som eftersträvas i kvalitativa studier vilket i regel uppnås om forskaren har lyckats fånga in det som avsågs att mätas med hjälp av relevanta intervjufrågor som möjliggör väsentliga och betydelsefulla berättelser från informanterna. Detta är något vi har strävat efter när vi utformat intervjuguiden (Bilaga 2) som ska vara tänkt att utgå från studiens syfte och forskningsfrågor. Studiens huvudsakliga

syfte har varit att studera upplevelsen hos informanterna vilket vi först och främst utgått från i framställningen av intervjufrågorna. Larsson (2005) menar att validitet inom kvalitativa studier även präglas av dess utformning och att innehållet ska vara av lättförståelig karaktär. Därmed har vi under forskningsprocessen eftersträvat att utforma en studie som är tydlig, överskådlig och som kännetecknas av en kontinuitet med ett lättförståeligt språk. Vi har även försökt att presentera teoretiska begrepp och akademiska uttryck på ett relevant sätt för de sammanhang de presenteras i. För att möjliggöra studiens lättförståeliga karaktär har vi även eftersträvat att utforma studiens disposition och avsnitt på ett kontinuerligt och överskådligt sätt med relevanta rubriker och inte allt för stora styckesindelningar.

Om en studie har hög reliabilitet innebär det att resultatet i studien skulle vara samma, eller mycket snarlikt, vid upprepade mätningar oavsett vem som utför testet. Reliabilitet handlar således inte om relevansen i studien (Bell, 2006). I kvalitativa studier är det i regel forskaren som är instrumentet i datainsamlingen och forskaren söker vidare att tolka det insamlade materialet. Reliabilitet inom kvalitativ forskning är sammanhängande med forskarens förförståelse samt förmågan att genomföra en adekvat intervju (Kvale & Brinkmann, 2014). Utgångspunkten för oss var att uppnå en hög reliabilitet. En åtgärd för att uppnå hög reliabilitet i studien var att samla in data på ett systematiskt och metodologiskt sätt, som inneburit att vi har inhämtat materialet med hjälp av en intervjuguide (Bilaga 2) för att den insamlade datan ska vara av relevans för studiens syfte och frågeställningar. För att öka reliabiliteten i föreliggande studie har vår förförståelse i ämnet redogjorts för i ett av metodens avsnitt och hur förförståelsen eventuellt kan komma att påverka våra tolkningar av den insamlade empirin. Vidare har vi eftersträvat att på ett tydligt sätt beskriva forskningsprocessen från början till slut, något Kvale och Brinkmann (2014) menar är ytterligare något som anses stärka reliabiliteten i kvalitativa studier. Huruvida studiens resultat hade blivit likartat om andra författare genomfört den är svårt att avgöra. Detta innebär dock inte att tillförlitligheten i föreliggande studie bör ifrågasättas då den genomförts på sådana sätt som kvalitativa studier av god kvalitet kräver.

4.9 Fördelning av arbetet

Inom ramen för detta arbete har vi givits möjligheten att skriva studien tillsammans vilket kräver ett förtydligande över hur arbetet har fördelats mellan författarna. Initialt träffades vi och stakade ut en arbetsmässig tidsram utifrån kursens studiehandledning. Allt eftersom

arbetet har fortskridit har vi delat upp arbetets uppgifter på det sättet som det känts mest rättvist. Edvin hade kontakten med förvaltningen och intervjupersonerna som studerades. Rickard fokuserade mer på den teoretiska delen och undersökte lämpliga teoretiska perspektiv. Tillsammans kartlades aktuell forskning parallellt med att vi utformade ett syfte och relevanta frågeställningar. Under samtliga intervjuer deltog vi båda och intervjuguiden skapade vi tillsammans likaså. Metoddelen delade vi upp sinsemellan för att effektivt få till en helhet. Arbetet med intervjuer och transkriberingar skedde sinsemellan på ett jämlikt sätt för att gemensamt producera ett resultat. I textdokumentet har vi kontinuerligt delat med oss av det faktiska materialet men även en kontinuerlig revidering och kommentering av varandras och sitt eget material. Båda författarna upplever att arbetet med studien fördelats på ett jämlikt och effektivt sätt som möjliggjort att studien kunde slutföras i tid.

4.10 Studiens kontext

Vår studie utfördes på socialtjänstens avdelning för försörjningsstöd i en mindre kommun i Sverige. Enhetens huvudsakliga uppgift är att bedriva utredningsarbete och besluta om försörjningsstöd. Inom avdelningen finns det sex socialsekreterare och en enhetschef. Närmast beslutsfattande chef över enhetschefen finns chefen för individ och familjeomsorgen. Totalt finns fyra beslutsfattande enhetschefer närmast socialsekreterarna.

5.0 Resultat

Följande informanter deltar i föreliggande studie: Charlie, Robin, Kim, Cleo, Billie, Love och Alex. Samtliga namn är figurerade med hänsyn till deras anonymitet. Bland informanterna finns det en stor spridning på arbetslivserfarenhet inom ekonomiskt bistånd där en informant exempelvis arbetat ett år medan en annan varit verksam i över tio år.

5.1.0 Upplevelsen av handlingsutrymmet samt dess omfattning och förändring

På frågan om hur handlingsutrymmet ser ut i sitt vardagliga arbete svarar Robin att det ”är stort” och att detta bidrar till stora möjligheter att fatta beslut utifrån klientens behov. Även Love upplever sitt handlingsutrymme som stort och tillräckligt för att kunna utföra ett bra arbete. Faktum är att även Charlie, Kim, Billie, Cleo och Alex, det vill säga samtliga informanter, upplever sitt handlingsutrymme som stort. Alex berättar:

“Jag skulle beskriva mitt handlingsutrymme som ganska stort utifrån att jag jobbar på myndighet [...] Jag ska ju se om personen har ett behov och hur man kan

tillgodose personens behov. [...] Och sen utifrån det jag kommer fram till i mina utredningar ska jag försöka hjälpa den här brukaren att få det hjälp och stöd som personen behöver. Jag tycker att jag har ett ganska stort inflytande och kan hjälpa till med ganska mycket faktiskt.”

Att samtliga upplever sig ha ett stort handlingsutrymme är samtidigt inte överraskande. Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkrater, alltså tjänstemän i offentlig sektor som i sitt dagliga arbete kommer att interagera med klienter, till sin natur har ett uppdrag med stort handlingsutrymme. Evans och Harris (2004) menar, likt Alex ovan att socialsekreterares arbete visserligen regleras av lagar, regler och riktlinjer. Dock är dessa ofta diffusa och svävande, vilket leder till ett stort handlingsutrymme i praktiken.

Vad som dock är mer intressant är att informanterna berättar att deras handlingsutrymme har förändrats sedan de började arbeta på ekonomiskt bistånd. Kim menar att handlingsutrymmet är avsevärt större nu än när hen började jobba och att handlingsutrymmet har blivit större i takt med fler arbetserfarenheter inom ekonomiskt bistånd. Love, Charlie och Robin kopplar också ett ökat handlingsutrymme till ökade kunskaper. Charlie förklarar:

“Det har ju inte varit några större lagändringar eller så där som jag kan se att det har påverkat mitt handlingsutrymme. Däremot tror jag med erfarenheten så får man mer handlingsutrymme, helt klart. Till en början blir man ganska låst vid att faktiskt följa rutiner, regler och sen lär man sig att hitta dom där små kryphålen.”

Utifrån informanternas berättelse framkommer att handlingsutrymmet förändras med tiden, i takt med att deras erfarenheter ökar. Detta ligger i linje med Stranz (2007) samt Svensson et al. (2008) som menar att socialsekreterares självupplevda handlingsutrymme kommer att påverkas av kunskaper och erfarenheter. Det självupplevda handlingsutrymmet är således inget statiskt fenomen utan är något som snarare förändras över tid. En oerfaren socialarbetare kan dock utifrån Charlies förklaring se sitt handlingsutrymme som mindre, vilket är värt att poängtera i relation till den omfattande personalomsättning som har kommit att präglade det sociala arbetet idag (Socialstyrelsen, 2018b; Vision, 2013).

Samtliga informanter ser överlag stora möjligheter med sitt handlingsutrymme. Ingen av dem önskar ett mindre handlingsutrymme men inte heller ett större. De upplever således att sitt handlingsutrymme överlag möjliggör att utföra arbetet väl och är att anse som tillräckligt. Love menar att oavsett vidden av handlingsutrymmet så är det socialsekreterarnas kunskaper och förmåga att navigera inom ramen som är av största väsentlighet. Hen berättar:

“Alltså såhär är det ju, hur man själv väljer att jobba påverkar handlingsutrymmet. Om man slaviskt förhåller sig till regler kommer man förstås inte ha ett stort handlingsutrymme. Men om man istället tänjer på reglerna och jobbar runt dem, då har man ju ett stort handlingsutrymme.”

Utifrån Loves berättelse tolkas att socialsekreterarna själva har stora möjligheter att påverka sitt handlingsutrymme. Det som avgör vidden av handlingsutrymmets betydelse är hur handlingsutrymmet används av gräsrotsbyråkraten. Utöver gräsrotsbyråkratens kompetens att agera inom ramen för handlingsutrymmet kommer individens utbildning och personliga drivkraft att prägla handlingsutrymmet (Evans & Harris, 2004). Det är således svårt att avgöra huruvida ett stort handlingsutrymme är positivt eller negativt. Det är snarare gräsrotsbyråkratens skicklighet i navigeringen inom handlingsutrymmets ramar som är den avgörande faktorn (Svensson et al., 2008).

5.1.1 Personliga värderingar

När informanterna tillfrågades om sina egna värderingar inflytande på handlingsutrymmet gavs olika svar. Kim berättar:

“Även om det är en ram vi förhåller oss till finns det olika värderingar om saker och ting och vad är det man tycker är viktigt. Men jag tycker inte att mina egna värderingar påverkar särskilt ofta. Sen är det ju också viktigt att veta att man kanske inte alltid står i kontakt med sina värderingar.”

Vi tolkar Kims berättelse ovan att rollen som socialsekreterare innefattar ett ställningstagande utifrån personliga värderingar och att hens värderingar inte direkt påverkar handlingsutrymmet. Det vi finner intressant i Kims utsaga är att det kan finnas en problematik utifrån att skilja på personliga värderingar och objektiv fakta. I linje med Kims utsaga berättar Alex:

“Jag tycker ändå att vi är ganska bra på att sälla bort egna åsikter, för det är ju inte därför man är anställd här. Så, visst har man personliga åsikter som socialsekreterare men jag skulle vilja säga att även om man har det så utgår man inte från det i besluten”

Det intressanta i Alex utsaga är att socialsekreterare har personliga åsikter men att de inte fattar beslut utifrån dem. Å andra sidan berättar Love:

“Jag tycker ändå att mina egna värderingar påverkar handlingsutrymmet. Det kan både påverka positivt och negativt. Det viktigaste är att man är medveten om värderingar och fördomar och att man i sin professionella roll försöker se bortom dem.”

I linje med Loves utsaga menar Stranz (2007) att personliga värderingar i stor omfattning inverkar på regeltolkningen vilket leder till att bedömningen av ekonomiskt bistånd kan präglas av personliga värderingar. Vi tolkar att Love upplever sig påverkas av personliga värderingar men att hen samtidigt har en strävan om att bortse från dessa. Utifrån Stranz (2007) resonemang om personliga värderingar och dess påverkan på bedömningen av ekonomiskt bistånd står det i kontrast till Kim, Alex och Charlies upplevelser medan det går i linje med Robin, Billie, Love och Cleos utsagor. Svensson et al. (2008) menar att personliga värderingar är en dimension av handlingsutrymmet vilket informanterna hanterar på olika sätt som även överensstämmer med informanternas utsagor.

Vi finner det särskilt intressant att informanterna delger olika uppfattningar om personliga värderingars påverkan då samtliga informanter verkar inom samma verksamhet. Vi tolkar att en möjlig anledning till informanternas olika upplevelser kan bero på att arbetsförfarandet inom ekonomiskt bistånd innefattas av standardiserade metoder som inte sällan sker på ett rutinmässigt sätt vilket Abramovitz och Selnick (2015) påtalar. Detta leder till att socialsekreterare har ett standardiserat arbetssätt som i mindre grad förutsätter den egna bedömningsförmågan då det finns ramar och mallar att luta sig mot. Det är inte förvånande att det sociala arbetet innehåller metoder som utträttas på ett rutinmässigt sätt men att informanterna delger olika svar kan vara en möjlig konsekvens av att de agerar inom ramen för ett professionellt arbetssätt som grundas i standardiserade arbetsmetoder såväl som lagar, regler och riktlinjer vilket förutsätter en personlig bedömning.

5.1.2 Det kollegiala stödet

I samband med intervjufrågorna angående handlingsutrymmet berättade de första informanterna om det kollegiala stödet. Vi valde att inkludera det kollegiala stödet som en intervjufråga vilket sedermera gav olika berättelser. Cleo berättar:

“Just på ekonomiskt bistånd har man ju väldigt mycket utrymme själv så att det är ju också att bli säker i sig själv och i en roll. Och då är det ju väldigt bra att ha kollegor. [...] Det ju jag som tar beslutet men jag tycker ändå att det är bra att man tar in andras synpunkter för det är lätt å bli lite snäv i sin tanke”

Utifrån ovanstående utsaga tolkas att Cleo upplever att kollegor är ett stöd då arbetet på ekonomiskt bistånd innehåller ett stort handlingsutrymme. Vidare tolkas att kollegornas olika åsikter är av betydelse för att få en nyanserad bild av ett problem. Det intressanta i ovanstående utsaga är att arbetet på ekonomiskt bistånd kännetecknas av “väldigt mycket utrymme” och med hänsyn till detta anses kollegialt stöd vara nödvändigt för att inte “bli för snäv” i besluten. I linje med Cleos utsaga menar Byberg (2002) att stöd från verksamheten och kollegor utgör en avgörande faktor för hur socialsekreterare kommer att uppleva sin arbetssituation. När Love tillfrågades huruvida hen upplever det kollegiala stödets påverkan på handlingsutrymmet sa hen att “det är otroligt viktigt, utan kollegor har man ingen att bolla med”. Vi tolkar att Love upplever, likt Cleo, att stöd och att kunna “bolla idéer” med kollegor utgör ett viktigt verktyg för att hantera handlingsutrymmet. Alex berättar om sin upplevelse:

“Nä jag tänker såhär, att vi sliter så här i våra ärenden och vi tar det på ärendegenomgångar, vi tar det på gruppträffar, vi pratar väldigt mycket ärenden liksom fram och tillbaka varje dag. [...] Socialt arbete är ju ingenting som du gör här inne på din stol utan det är ju i samråd med dina arbetskollegor som man kommer fram till bra lösningar”

Vi tolkar att Alex redogörelse över det kollegiala stödet på ett mer övergripande plan utgör en intressant aspekt där det sociala arbetet snarare handlar om samverkan mellan andra socialsekreterare än enskilt arbete. Vi tolkar vidare utifrån informanternas utsagor att det kollegiala stödet i detta fall utgör en påverkansfaktor på handlingsutrymmet där kollegial samverkan och rådfrågning är huvudsakliga faktorer i handlingsutrymmets sfär.

Informanternas utsagor ställs i kontrast till det som Abramovitz och Selnick (2015) menar där det kollegiala stödet i socialt arbete har kommit att få en mindre betydelse idag än vad det gjort historiskt.

Vidare påvisas utifrån Alex och Cleos utsagor ett varierande resultat också utifrån vad Lauri (2018) har identifierat gällande att socialsekreterare tenderar att bli mer drivna av sitt rationella handlande utifrån det sociala arbetets marknadsteoretiska förändringar. Detta innebär att sammanhållningen mellan kollegor försämras och kontakten med klienter i en vidare mening minskar. Därför finner vi det intressant att samtliga informanter upplever att kollegor utgör ett starkt stöd utifrån sitt handlingsutrymme. Vi tolkar det kollegiala stödet såsom en fundamental stöttepelare i beslutsfattandet vilket är ett sätt att hantera ett stort handlingsutrymme.

5.1.3 Aktörer i ekonomiskt bistånds omgivning samt konkurrens i offentlig sektor

När informanterna tillfrågades om handlingsutrymmets påverkansfaktorer påtalade flera att omgivande aktörers ageranden utgör en central sådan. Charlie berättar:

“Försäkringskassan, när dom drar in, det märker vi direkt. När det kommer många nya till Sverige ja men då behöver vi mer resurser, vi märker i dom där strömningarna, absolut.”

Vi tolkar Charlies utsaga såsom att om exempelvis Försäkringskassan ändrar en rutin eller ger avslag till en viss grupp individer istället för stöd blir de ofta aktuella för ekonomiskt bistånd. Faktum är att samtliga informanter uppger att omgivande aktörers ageranden utgör en påverkansfaktor på handlingsutrymmet. Att samtliga informanter uppger att omgivande aktörers ageranden utgör en påverkansfaktor för handlingsutrymmet är inte förvånande i förhållande till den svenska välfärdens organisering där socialtjänsten utgör samhällets yttersta skyddsnät (Vision, 2015). I relation till detta tillägger Billie:

“Det känns som att det finns en konkurrens mellan verksamheter, såsom mellan oss och försäkringskassan, migrationsverket. Det känns till och med lite grann mellan avdelningar här i socialtjänsten. [...] Det leder ju till samarbetssvårigheter, så det är nog bara till besvär. Annars skulle vi nog hjälpas åt mycket bättre.”

Billies upplevelse av samarbetssvårigheter till följd av konkurrens återfinns också hos Robin som menar och att det påverkar handlingsutrymmet. Billie och Robins utsagor ligger i linje med Hood (1995) som menar att implementeringen av NPM i offentlig sektor avser att införa en konkurrens mellan offentliga verksamheter. Utifrån dessa utsagor tolkar vi ett komplext förhållande där socialtjänstens omgivande aktörers ageranden påverkar socialsekreterarnas handlingsutrymme. I kontrast till Robin och Billies upplevelser menar Love, Cleo, Alex, Kim och Charlie att de inte upplever konkurrens mellan verksamheter och inom verksamheten, utan att handlingsutrymmet snarare påverkas av förändrade samhällsstrukturer såsom lagändringar och ny praxis.

5.2.0 Verksamhetens ekonomiska krav och dess inverkan på handlingsutrymmet

Informanterna tillfrågades huruvida de upplever att ekonomiska krav påverkar handlingsutrymmet. Alex berättar:

“Det där med budget går jag aldrig in i. Det är bara siffror för mig. Jag vet faktiskt inte vad dom pratar om när dom pratar budget. Dom säger att dom går underskott och jag säger jaha vad kul och sen struntar jag i det. Mitt arbete måste kosta pengar. [...] Några ekonomiska krav på oss socialsekreterare som handlar om att inte betala ut försörjningsstöd har jag nog aldrig råkat ut för. Vi ska se om behovet finns och hur det kan tillgodoses, där finns ju inget besparingskrav.”

Vi tolkar det som att Alex upplever verksamhetens styrning och ekonomiska krav som närvarande, men att de inte påverkar handlingsutrymmet. Vi finner det intressant att Alex kan ignorera ekonomiska aspekter med argumentet att arbetets fokus är individens behov. Oavsett om Alex menar att det inte finns ekonomiska sparkrav med syfte att inte betala ut försörjningsstöd till klienterna tolkar vi att underskott av budget tydliggörs för informanterna vilket i någon mening rimligen borde kunna prägla bedömningen och utbetalningen av ekonomiskt bistånd. Utöver Alex upplever även Robin, Kim, Cleo och Love att ekonomiska krav inte påverkar handlingsutrymmet. Det gör dock Charlie och Billie. Billie berättar:

“Vi kanske vill göra mycket mer till exempel bevilja aktivitet någonstans där det vore bra men utifrån det kostar att ha en person där och vi måste minska kostnader för saker och ting kanske den inte blir beviljad så det kan påverka väldigt mycket

för en person. Vi måste se finns om det finns något annat som kan tillgodose behovet som är billigare eller helst gratis.”

Ur ovanstående utsaga tolkas att Billie upplever att ekonomiska krav i form av billigare eller helst gratis är något som påverkar beslutsfattandet och vidare påverkar handlingsutrymmet. Cleo berättar på ett liknande sätt:

“Gällande det billigaste alternativet är man otroligt styrd. Men jag kan alltid som socialsekreterare säga till en klient att det är inte jag som styr detta, utan det är faktiskt kommunen som satt det här taket. Just i detta fall är handlingsutrymmet oerhört litet.”

Vi tolkar utifrån ovanstående utsaga av Cleo att det finns ett förhållningssätt inom verksamheten vilket innebär att hen ska beakta det billigaste alternativet och att det är svårt att kringgå. Även Alex menar att det billigaste alternativet kommer att påverka handlingsutrymmet. Vi finner ett intressant motsägelsefullt förhållande i Cleos och Alex utsagor då de å ena sidan säger att ekonomiska krav inte påverkar handlingsutrymmet men samtidigt uttrycker att det billigaste alternativet påverkar handlingsutrymmet. Vidare berättar Robin, Charlie och Alex att en extern granskning av verksamheten tidigare ägt rum. Robin berättar:

“Vi har ju haft en sån genomlysning som vi kallar det. Det är ett företag som har tittat på hur mycket pengar vi betalar ut, hur mycket pengar per hushåll, hur länge klienter är aktuella och hur mycket pengar vi betalar ut jämfört om det bättre eller sämre än i fjol. Dom kollar även hur vi ligger till jämfört med likvärdiga kommuner.”

Utifrån Robins utsaga tolkar vi att den externa granskningen utgör en typ av åtgärd i förhållande till en ekonomisk aspekt och i någon mening är en typ av åtgärd för att spara pengar och effektivisera verksamheten. Vidare berättar Charlie att den externa granskningen som tidigare ägt rum är svår att genomföra på ett lämpligt sätt då arbetet med klienterna är väldigt varierande vilket gör det svårt att fastställa en exakt siffra över tid som spenderas per telefon eller i möten med klienten. Vidare tolkar vi att den externa granskningen kan härledas till Aulenbacher och Riegraf (2008) som menar att

implementeringen av NPM har föranlett att verksamheter i offentlig sektor mäter och jämför ekonomiska resurser och kostnader. Även Bergmark (2013) har påvisat angående införandet av besparingsåtgärder och restriktioner inom ekonomiskt bistånd under senaste decennierna och vi menar att detta kan hänvisas till den externa granskningen informanterna berättar om.

Det intressanta med hänsyn till ovanstående utsagor är att å ena sidan upplever Love, Kim, Cleo, Alex och Robin att ekonomiska sparkrav inte påverkar deras handlingsutrymme. Å andra sidan berättar de att ett ekonomiskt tänkande, "det billigaste alternativet", genomsyrar arbetet samt om en extern granskning som ägt rum. Utifrån informanternas utsagor tolkar vi att den externa granskningen inte direkt påverkar handläggningen om att betala ut mindre bistånd utan snarare ämnar effektivisera och kartlägga socialsekreterarnas arbete. Vidare tolkar vi att detta ändå påverkar verksamheten vilket i någon mening påverkar klienten i slutändan.

5.3.0 Handlingsutrymmet utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv

Utifrån informanternas utsagor om den individuella bedömningen intresserade vi oss för huruvida den kommer att påverka rättssäkerheten i besluten. Robin berättar:

“Om man inte vet vad man ska göra kan man alltid gå tillbaka till socialtjänstlagen. Liksom vad säger den egentligen? Den säger att individen har rätt till bistånd för att uppnå skälig levnadsnivå. Sen står det ju inget mer så utifrån den kan man tolka det lite som man vill.”

Utifrån Robins utsaga tolkar vi att när Robin behöver vägledning i arbetet kan hen lita sig mot SoL (SFS, 2001:453) som möjliggör att "tolka det lite som man vill" eftersom att ramlagen ger utrymme för tolkning, vilket vi tidigare konstaterat. Vi tolkar även att Robin kan göra denna tolkning på grund av sitt stora handlingsutrymme. Vi frågade Cleo om hur en tydligare lagstiftning som skulle ge mindre utrymme för tolkning, skulle påverka handlingsutrymmet:

“Det finns alltid nån speciell situation hos varje individ. Det liksom, det går inte att boxa in allt jättetydligt för då vet jag inte om tanken liksom med försörjningsstöd blir rätt. Jag vet inte om det typ är bra heller om det ska vara för uppstyrt [...]. Man

är ju många gånger väldigt olika. Nån är liksom stenhård, nej jag skulle aldrig göra det där, medan en annan bara ah jag skulle kunna tänka mig göra så där. [...] För det kan jag tycka är svårt ibland. Just för att det finns det där tolkningsutrymmet.”

Vi tolkar Cleos utsaga som att socialsekreterarna har olika perspektiv och åsikter vilket i sin tur kan leda till olika beslut beroende på vilken socialsekreterare klienten träffar. Det intressanta med Cleos utsaga är upplevelsen av att försörjningsstöd inte går att “boxa in jättetydligt” eftersom alla individer har olika behov och inom ramen för den individuella bedömningen är det på något sätt oundvikligt att rättssäkerheten äventyras. Vidare frågade vi Robin om hur ett mindre handlingsutrymme samt mer kontroll på högre nivå av besluten om ekonomiskt bistånd skulle kunna påverka utfallet. Robin berättar:

“Jag kan ju helt ärligt säga att om man är en jävel på att skriva kan man få exakt samma ansökan att bli ett avslag som ett beviljande. [...] Jag tänker att ibland kan man ju ge folk det dom vill ha för att de är oerhört jobbiga, så är det. Och det tänker jag att faktiskt skulle kunna bli mindre av om det blev mer kontroll. Så det skulle knappast vara något positivt för klienten.”

Vi tolkar att Robins utsaga stärker påståendet om att handlingsutrymmet är stort med hänsyn till den individuella bedömningen då samma ansökan kan bli ett avslag som ett beviljande. Samtidigt kan Robin fatta beslut på grund av att klienter är “oerhört jobbiga” vilket inte borde vara ett lämpligt förfarande utifrån rättssäkerheten. Det vi finner särskilt intressant är att mer kontroll skulle motverka att beslut tas på dessa grunder och att det inte skulle medföra något positivt för klienten. Vad som är positivt för klienten i det här avseendet bör ifrågasättas för att vi anser att det troligen inte kan vara positivt för klienter att få beslut beviljat på grund av att de uppfattas som besvärande istället för om de har rätt till det eller är i behov av det. Vi tolkar även att Robins berättelse kan relatera till det Arbetsmiljöverket (2018a) påpekar angående att socialsekreterare kompromissar i bedömningar för att hantera sin arbetssituation. Vidare berättar Billie om hur den individuella bedömningen påverkar handlingsutrymmet:

“Det kan uppstå situationer där vi måste ta ett beslut och att det finns god anledning för ett gynnande beslut. Eller att vi inte borde ta beslut för att den här

personen enligt lagen inte behöver hjälp och borde klara sig själv. Vi kan liksom ta beslutet ändå utifrån hjärtat för att ge en andra chans.”

Utifrån Billies utsaga med särskild hänsyn till att fatta beslut “utifrån hjärtat” tolkar vi även att detta kan anses vara problematiskt i förhållande till ett rättssäkerhetsperspektiv. Detta ligger i linje med Stranz (2007) som menar att socialsekreterare har ett stort handlingsutrymme vilket leder till låg förutsägbarhet för klienten och med hänsyn till Billies utsaga kan rättssäkerheten äventyras. Love berättar:

“Det står ju i lagen att man ska göra individuella bedömningar. [...] Jag tror absolut att en mer styrd bestämmelse om hur vi ska fatta besluten skulle leda till mer rättssäkra beslut men det skulle få konsekvenser för klienten.”

Utifrån Loves berättelse tolkar vi att besluten rimligtvis skulle kännetecknas av en större rättssäkerhet om en individuell bedömning inte tillämpades. Vi tror dock att den individuella bedömningen per definition inte är något negativt, men att den individuella bedömningen snarare kan innebära att rättssäkerheten äventyras beroende på hur socialsekreteraren förhåller sig till tolkningsutrymmet. Kim berättar att ett stort handlingsutrymme innebär vissa svårigheter att navigera sig inom handlingsutrymmets ramar på ett rättssäkert sätt. Sannolikt skulle detta förändras om lagen var mer specifik i dess utformning vilket dock Mattsson (2016) menar skulle utgöra ett hinder i det sociala arbetet. Enligt Loves utsago ovan och Mattsson (2016) upplever vi således en paradox som uppstår inom ramen för lagen och den individuella bedömningen då en mer tydlig lagstiftning skulle påverka klienten på ett ofördelaktigt sätt. Paradoxen som uppstår är således om klienters behov är viktigare än att beslutens rättssäkerhet och att oavsett om lagstiftningen är mer eller mindre specifik kommer klienten på något sätt drabbas ogynnsamt.

6.0 Diskussion och Slutsatser

I detta avsnitt kommer inledningsvis en diskussion av studiens resultat att presenteras där vi tolkar och gör en analys av resultatet. Senare kommer en diskussion över studiens metod och dess eventuella brister och styrkor att redogöras över. Slutligen presenterar vi författare studiens begränsningar och vårt förslag till framtida forskning som grundar sig i det resultat som presenteras.

6.1 Resultatdiskussion

Syftet med denna uppsats var att studera hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd upplever sitt handlingsutrymme med hänsyn till verksamhetens ekonomiska sparkrav samt ett rättssäkerhetsperspektiv. Studien har realiserats via semistrukturerade intervjuer med sju socialsekreterare varpå det inhämtade empiriska materialet har behandlats utifrån en tematisk analysmetod och med understöd av våra tolkningar, teoretiska ramverk och tidigare forskning.

Samtliga informanter upplever sitt handlingsutrymme som stort samt att det har blivit större sedan de började arbeta inom ekonomiskt bistånd. Att de upplever sitt handlingsutrymme som stort är inte förvånande då Svensson et al. (2008) menar att handlingsutrymmet för socialsekreterare är stort då deras arbete präglas av lagar och regler som är diffusa och svepande i sin utformning. Vidare upplever samtliga informanter att handlingsutrymmet förändras och blir större i takt med att arbetserfarenheter ökar vilket går i linje med Stranz (2007) redogörelse för handlingsutrymmets expanderande i takt med att socialsekreterares arbetserfarenheter förvärvas. Således finner vi handlingsutrymmet som ett intressant fenomen då möjligheten till ett stort handlingsutrymme egentligen inte förändrats avsevärt då socialtjänstens verksamheter utför arbete enligt ramlagstiftningens svepande karaktär. Det ligger så till vida på socialsekreteraren att lära sig hitta kryphål och tillvägagångssätt och i takt med detta blomma ut i rollen som socialsekreterare för att uppleva ett större handlingsutrymme.

Alla informanter berättar att omgivande aktörers ageranden utgör en central påverkansfaktor för handlingsutrymmet. Alex berättar att andra myndigheter såsom Försäkringskassan och Migrationsverket ageranden påverkar deras arbetsbelastning som vidare inverkar på handlingsutrymmet. Konkurrens är något Billie och Robin upplever negativt för handlingsutrymmet medan bland annat Alex inte upplever konkurrens överhuvudtaget. En intressant faktor vi upplever i detta är att socialtjänsten i slutändan alltid påverkas då socialtjänsten utgör det yttersta skyddsnätet (Vision, 2015). Vi tolkar att socialsekreterarnas handlingsutrymme påverkas av hög arbetsbelastning vilket föranleds av om exempelvis Försäkringskassan och Migrationsverket fattar beslut som leder till att klienter i högre grad söker stöd hos socialtjänsten. Vi tolkar således att informanternas handlingsutrymme påverkas av ekonomiskt bistånds omgivande aktörers agerande vilket i en vidare mening kan härledas till socialpolitiska förändringar och globaliserande faktorer.

Det råder en samstämmig bild bland informanterna gällande det kollegiala stödet som en identifierad central påverkansfaktor för handlingsutrymmet vilket vidare innebär att hanteringen av ärenden och dess lösningar på problem i hög grad utgår från diskussioner med kollegor. Vi tolkar således att handlingsutrymmet upplevs som större i detta sammanhang vilket kan innebära att handlingsutrymmet skulle upplevas som mindre om ett kollegialt stöd saknas. Lauri (2018) har påvisat att nyliberala styrningstekniker i offentlig sektor lett till känslan av en kollektiv identitet mellan kollegor försämras och att socialsekreterare tenderar att agera på ett mer individuellt sätt utifrån en rationalism. I någon mening står detta i kontrast till informanternas utsagor då samtliga informanter påtalar att de i stor omfattning diskuterar ärenden, klienter och dess vägar till lösning gemensamt. Rimligtvis borde dessa diskussioner och sammankomster vara svåra att genomföra utan en känsla om en gemenskap eller en kollektiv identitet mellan kollegorna. Vidare tolkar vi att det kollegiala stödet utgör ett sätt att hantera arbetssituationen som präglas av individuella beslut och ett stort handlingsutrymme vilket sannolikt borde vara betydligt svårare att hantera med ett sämre kollegialt stöd. Vi tolkar att informanterna upplever den individuella bedömningen som positiv men att den utan stöd från kollegor skulle vara svår att hantera då handlingsutrymmet är stort.

Resultatet visar att det råder delade meningar om huruvida informanterna upplever att personliga värderingar påverkar handlingsutrymmet då ungefär hälften av informanterna uppger att personliga värderingar inte påverkar handlingsutrymmet. Vi finner det särskilt intressant med hänsyn till Svensson et al. (2008) gällande att personliga värderingar innebär en dimension av handlingsutrymmet och att inom ramen för regeltolkningen av SoL (SFS, 2001:453) ett beroendeförhållande till socialsekreterarens personliga värderingar som tämligen är omöjlig att frångå. Vi finner således en motsägelsefull aspekt då resultatet visar att det som ligger till grund för och präglar den individuella bedömningen är socialsekreterarens personliga värderingar. Om det är så att socialsekreterarens personliga värderingar inte kommer att påverka utfallet kan bedömningen likväl ske på ett mekaniskt och opersonligt sätt likt införandet av att digitalisering i handläggningen av ekonomiskt bistånd i Trelleborgs kommun sedan sommaren 2017 (Trelleborgs kommun, 2018). Vi tolkar att en möjlig anledning till varför informanterna upplever att personliga värderingar inte kommer att påverka utfallet besluten eventuellt beror på att socialtjänsten allt mer standardiserats i takt med implementeringen av NPM. I linje med detta redogör Lauri (2016) för hur socialtjänsten har blivit en standardiserad verksamhet där socialsekreterarnas autonomi och profession fråntas dem för att istället ersättas med standardiserade

arbetsmetoder som inte kräver professionalism. En anledning till detta tolkar vi kan bero på det Boyne et al. (2004) redogör för gällande implementeringen av NPM i offentlig sektor vilket har genomförts utan grund, legitimitet och eftertanke.

Resultatet visar att fem av sju informanter upplever att verksamhetens ekonomiska krav inte påverkar handlingsutrymmet. Robin, Alex, Kim, Cleo och Love upplever att vare sig sparkrav eller effektiviseringar påverkar handlingsutrymmet medan Billie och Charlie har en motsatt uppfattning och upplever att verksamhetens ekonomiska krav påverkar handlingsutrymmet negativt. Aulenbacher och Riegraf (2008) redogörelse angående det sociala arbetets omstrukturering enligt NPM och enligt vad Bergmark (2013) har påvisat angående införandet av besparingsåtgärder och restriktioner inom ekonomiskt bistånd under senaste decennierna kan detta relateras till Billie och Charlies utsagor, medan det inte överensstämmer med vad Robin, Alex, Kim, Cleo och Love upplever. Vi finner det intressant hur vissa upplever att det påverkar medan andra upplever att det inte påverkar samtidigt som informanterna redogör för att verksamhetens sparkrav och effektiviseringar är närvarande i arbetet. I linje med detta menar Lauri (2018) att implementeringen av nyliberala styrmedel inom den svenska socialtjänsten har påverkat socialsekreterares förhållningssätt till verksamhetens styrsätt och ekonomiska krav. Socialsekreterare formas att bli tillmötesgående till en nyliberal förändring vilket sedermera kan innebära att socialsekreterarna bildar en tillgivenhet till ledningen. Något som kan innebära att socialsekreterarna riskerar att förhålla sig trogen till ledningen snarare än till klienten och medarbetare.

I resultatet framkommer det att en extern granskning har genomförts med syfte att tydliggöra exempelvis hur länge klienter är aktuella, pengar per hushåll, hur mycket pengar som betalas ut och hur kommunen i detta avseende förhåller sig till andra likvärdiga kommuner. I relation till Hood (1995) anser vi att den externa granskningen kan relateras till implementeringen av NPM vilket innebär en strävan efter lägre kostnader, bättre kvalitet samt jämförelser med andra likartade verksamheter. Det vi finner intressant utifrån den externa granskningen är att den, som i huvudsak grundas i ekonomiska värden, tillämpas och utförs i en verksamhet som ska bygga på mänskliga värden. Vi upplever att det finns en acceptans gällande att kvantifiera socialt arbete i form av ekonomiska värden. Vi tror att acceptansen grundas i nyliberalismen som började på 1980-talet och att socialt arbete under en längre tid har varit föremål för ekonomisk granskning vilket Hood (1995)

påtar. Även Bergmark (2013) menar att ekonomiskt bistånd kantats av ekonomiska nedskärningar.

Arbetet präglas av regleringar som är tolkningsbara vilket innebär att tolkningen utgör utfallet i handläggningen. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att en ramlagstiftning utifrån dess konstruktion ska möjliggöra utrymme för tolkning. Informanterna uppger att de i sitt arbete kan kringgå lagar eftersom det alltid föreligger en individuell bedömning vilket ur ett rättssäkerhetsperspektiv kan bli problematiskt beroende på hur socialsekreteraren förhåller sig till tolkningsutrymmet. Utrymmet för tolkningen utgörs således av en växelverkan mellan socialsekreterarens egna värderingar och erfarenheter samt verksamhetens resurser. Utifrån resultatet tolkar vi även att arbetspraxis, alltså "hur man gör" på arbetsplatsen, påverkar regeltolkningen och följaktligen handlingsutrymmet. I någon mening har denna studie undersökt en viss arbetspraxis som kan vara kännetecknande för arbetsplatsen men inte nödvändigtvis för andra arbetsplatser inom landets socialförvaltningar då kommunal socialpolitik och anställda socialsekreterare mer eller mindre varierar från kommun till kommun.

Utifrån det som framkommit i resultatet tolkar vi sammantaget ett övergripande dilemma och att handlingsutrymmet innefattas av ett paradoxalt förhållande. Ett stort handlingsutrymme är positivt om grundtanken är att socialsekreterarna inställning till arbetet är att göra gott i samhället. Om socialsekreterare agerar småsint och fördomsfullt innebär ett stort handlingsutrymme istället något negativt. Inom ramen för socialtjänstens kommunala kontext struktureras verksamheten således efter huruvida den politiska diskursen yttras i samhället. Tanken om vad som är gott eller skäligt påverkas av socialsekreterarens egna värderingar men även av hur den politiska diskursen formar rollen som socialsekreterare vilket kommer att agera inom ramen för ett stort handlingsutrymme. Utifrån detta resonemang framställer vi följande frågeställningar: Ska detaljstyrning införas för att ge mer rättssäkra beslut? Hur kommer det faktiska sociala arbetet då se ut och hur kommer individers olika behov tillgodoses?

6.2 Metoddiskussion

För att besvara frågeställningarna i studien har en kvalitativ forskningsmetod tillämpats och datainsamlingen har varit semistrukturerade intervjuer då såväl kvalitativ forskningsmetod och semistrukturerade intervjuer bedömdes vara en högst lämplig strategi. Urvalsprocessen

innefattas av ett bekvämlighetsurval samt ett strategiskt urval. Denna studies syfte var att undersöka upplevelsen av handlingsutrymmet och dess möjliga påverkan av NPM. Till stor del innefattas NPM av ett tidsmässigt perspektiv vilket innebär att den socialpolitiska diskursen i Sverige har förändrats över tid. Möjligtvis skulle en studie vars informanter som varit verksamma under en längre period, helst sedan innan förändringarna, innebära ett mer lämpligt urval för att fånga in NPM:s påverkan på det självupplevda handlingsutrymmet.

Anledningen till urvalet i föreliggande studie grundar sig i en begränsad tidsfrist för studiens genomförande samt försvårande möjligheter att få tag i informanter som varit verksamma under en längre tid då ekonomiskt bistånd har präglats av hög personalomsättning. För att möjliggöra en sådan studie hade vi eventuellt behövt tagit kontakt med flera socialförvaltningar och riktat det strategiska urvalet till socialsekreterare som varit verksamma under en längre tid. Däremot är inte syftet i föreliggande studie att i huvudsak studera handlingsutrymmets förändringar över tid utan avser att studera upplevelsen av handlingsutrymmet och hur det eventuellt har påverkats av NPM i dagsläget. Dock har vi haft ett tidsmässigt perspektiv i åtanke då vi har haft med en intervjufråga i intervjuguiden (Bilaga 2) som berör hur informanterna upplever sitt handlingsutrymme sedan de började arbeta fram tills intervjutillfället vilket delvis har medfört en tidsmässig aspekt för studiens resultat.

Samtliga intervjuer, förutom en, har genomförts via en fysisk träff, något vi anser är fördelaktigt. Det mest fördelaktiga hade däremot varit om samtliga intervjuer genomförts via en fysisk träff istället för per telefon då det vid en telefonintervju gick miste om såväl kroppsspråk och fysiska uttryck. Dessa uttryck är viktiga i en kvalitativ metod, särskilt med hänsyn till att vi avsåg att studera en upplevelse vilket kan vara svårt att uppfatta endast via telefon.

Handlingsutrymme är ett mångfacetterat begrepp som innefattar flera dimensioner. Samtliga informanter har påtalat efter intervjun att intervjufrågorna förvisso varit bra och välformulerade, men svårbesvarade. Vi har en förståelse över att det som studien avser att undersöka rimligtvis inte är något som socialsekreterare i sitt vardagliga arbete reflekterar över. Däremot behöver det inte innebära att studien, som präglas av ett komplext ämne, inte är möjlig att genomföra. För att bemöta handlingsutrymme som ett komplext begrepp har vi tillämpat en kvalitativ metod där den vetenskapsteoretiska positioneringen i huvudsak varit

fenomenologisk vilket avser att återge det som berättas men även hermeneutik som avser att förstå det som berättas. Tack vare studiens kvalitativa metod och vetenskapsteoretiska perspektiv, anser vi att det möjliggjorts att bemöta ämnets komplexitet både genom att återge samt att förstå och förklara informanternas upplevelser vilket således har medfört en vidare förståelse för ämnets komplexitet.

6.3 Studiens begränsningar och förslag till framtida forskning

Föreliggande studie utgår från en kvalitativ metod där semistrukturerade intervjuer har genomförts som datainsamlingsmetod. Vidare avsåg studien att endast studera socialsekreterare verksamma inom ekonomiskt bistånd. Vad gäller de ekonomiska krav som påverkar verksamheten redogjordes de inte för då intresset i frågeställningen syftar till att undersöka socialsekreterarnas upplevelser av hur handlingsutrymmet påverkas av de ekonomiska kraven och inte dess utformning. Detsamma gäller verksamhetens rättsliga regleringar då frågeställningen utgår från att studera socialsekreterares upplevelse av handlingsutrymmet utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och individuell bedömning utan en djupare analys av lagens strukturering eller omfattning. Semistrukturerade intervjuer kunde ge en mer nyanserad bild av socialsekreterarnas upplevelser än vad en enkätundersökning exempelvis hade kunnat skildra.

Som tidigare nämnt i avsnittet metoddiskussion kan ett förslag till framtida forskning vara att studera handlingsutrymmets förändringar med ett tidsperspektiv för att skildra en närmare förståelse för hur handlingsutrymmet har förändrats över tid i takt med implementeringen av NPM inom ekonomiskt bistånd. Studiens resultat påvisar att det stora handlingsutrymme för socialsekreterare på ekonomiskt bistånd kan leda till godtyckliga beslut, vilket kan anses vara problematiska ur en rättssäkerhetssynpunkt, detta finner vi särskilt intressant med hänsyn till likhetsprincipen. Därmed vore ytterligare ett förslag till framtida forskning att studera förhållandet mellan det individuella beslutets nödvändighet för att tillgodose klientens behov i kontrast till likhetsprincipen och hur ett mer rättssäkert förhållningssätt eventuellt kan verkställas utan att eftersätta möjligheten att tillgodose klientens behov?

Referenser

Abramovitz, M., & Zelnick, J. (2015). Privatization in the human services: Implications for direct practice. *Clinical Social Work Journal*, 43(3), 283-293. doi: 10.1007/s10615-015-0546-1

Agevall, L. (2005). *Välfärdens organisering och demokratin: en analys av New Public Management*. Växjö: Växjö University Press.

Ahlbäck Öberg, S., & Widmalm, S. (2016). Att göra rätt - även när ingen ser på [Elektronisk resurs]. *Statsvetenskaplig Tidskrift*. (118:1, 7-17). Hämtad 2018-11-25 från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-280980>

Akademikerförbundet SSR. (2018). Global definition av professionen socialt arbete. Hämtad 2018-12-08 från https://akademssr.se/sites/default/files/files/global_definition_socialt_arbete.pdf

Almqvist, R.M. (2006). *New public management: NPM : om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll*. (1. uppl.). Malmö: Liber.

Arbetsmiljöverket. (2018a). Socialsekreterares organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Hämtad 2018-12-13 från <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/broschyror/socialsekreterares-organisatoriska-och-sociala-arbetsmiljo-informationsblad.pdf>

Arbetsmiljöverket. (2018b). Alla socialkontor fick krav – hot och våld vardag för socialsekreterare. Hämtad 2018-12-13 från <https://www.av.se/press/alla-socialkontor-fick-krav--hot-och-vald-vardag-for-socialsekreterare/>

Aulenbacher, B., & Riegraf, B. (2008). Challenged Professional Identities. *New Public Management, the 65 Rationalization of Social and Care Work and the Question of Inequality*. I A. Berg, E., Barry, J., Piippola, S. & Chandler, J. (red.), *Dilemmas of identity, new public management and governance: selected papers from the 11th international research conference, hosted by Luleå University of Technology, Department of human work science, Friday 31th August-Saturday 1st September 2007*. (1. uppl s. 65-72) Luleå: Luleå University of Technology.

Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

- Bell, J., & Waters, S. (2014). *Doing your research project: a guide for first-time researchers*. (6 rev. ed.) Milton Keynes: Open University Press.
- Bergmark, Å. (2000). Arbete med socialbidrag - organisation, metod och insatser. I *Socialbidrag i forskning och praktik*. A, Puide. (red.). Göteborg: Gothia.
- Bergmark, Å. (2013). Ekonomiskt bistånd [Elektronisk resurs] - en urholkad stödform. *Socionomen*. (6). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-98789>
- Bergmark, Å., Bäckman, O., & Minas, R. (2013). *Vägar ur socialbidrag?: om socialtjänstens insatser och det ekonomiska biståndets varaktighet*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Bergmark, A., & Lundström, T. (2006). Mot en evidensbaserad praktik? Om färdriktningen i socialt arbete. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 13, 99-113.
- Billquist, L., & Dellgran, P. (2003). Arbetet med försörjningsstöd- ett eftersatt område. *Socionomen*. 2003:6.
- Blomqvist, N. (2016). *Jämviktsarbetslöshet - Vad, hur och varför?* Hämtad 2018-11-20 från:
[http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_jamviktsarbetslooshet_pdf/\\$File/Jamviktsarbetslooshet.pdf](http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_jamviktsarbetslooshet_pdf/$File/Jamviktsarbetslooshet.pdf)
- Boyne, G., Martin, S., & Walker, R. (2004). Explicit reforms, implicit theories and public service improvements. *Public Management Review*, 2(6), 189-210. doi:
doi.org/10.1080/1471903042000189092
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Byberg, I. (2002). *Kontroll eller handlingsfrihet?: en studie av organiseringens betydelse i socialbidragsarbetet*. Diss. Stockholm : Univ., 2002. Stockholm.
- Christensen, T., & Lægreid, P. (red.) (2001). *New public management: the transformation of ideas and practice*. Aldershot: Ashgate.
- Cutler, T. (1999). Mark Exworthy and Susan Halford (eds.) Professionalism and the New Managerialism in the Public Sector, Open University Press, Buckingham, 1999, viii 158 pp., 50.00, 16.99 pbk. *Journal of Social Policy*, 28(4), 733-766.

Evans, T., & Harris, J. (2004). Street-level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion. *British journal of social work*, 34 (6), 871-895. doi: 10.1093/bjsw/bch106

Evetts, J. (2006). Introduction: Trust and Professionalism: Challenges and Occupational Changes. *Current Sociology*, 54(4), 515-531. doi: 10.1177/0011392106065083

Graneheim, U.H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001

Hall, P. (2012). *Managementbyråkrati – organisationspolitisk makt i svensk offentlig Förvaltning*. Malmö: Liber.

Hartman, L. (red.) (2011). *Konkurrensens konsekvenser. Vad händer med svensk välfärd?* Stockholm: SNS förlag.

Hood, C. (1991). A PUBLIC MANAGEMENT FOR ALL SEASONS? *Public Administration*, 69(1), 3-19. doi: 10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x

Hood, C. (1995) The New Public management in 1980s: Variations on a theme. *Accounting, organization and Society* 20(3), s 93-109, doi: 10.1.1.464.4899

Hood, C., & Peters, G. (2004) The middle aging of New public management: Into the age paradox?. *Journal of public administration research and theory*, 3(14), 267-282.

Håkansson, H. (2016). *Vad får socialsekreterarna att stanna? - En forskningsöversikt om arbetssituationen och påverkansfaktorer som gör att man stannar kvar i yrket som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd*. (N/A) Hämtad 2018-11-28 från https://www.grkom.se/download/18.59a3689157fc2c69be5b3ab/1477465772694/vad_far_socialsekreterarna_att_stanna.pdf

Ingemann, J.H. (2016). *Vetenskapsteori för samhällsvetare*. (1. uppl.). Malmö: Gleerups Utbildning.

International Federation of Social Work (IFSW). (2012). *Statement of Ethical Principles*. Hämtad 2018-11-20 från <http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principles/>

- Jacobsen, D.I. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. (2., uppdaterade och utök. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Jessen, J. (2015). Public governance-constraints and challenges for social work practice. *Journal Of Comparative Social Work*, 10(2).
- Johansson, A., & Öberg, P. (2008). Biografi- och livsberättelseforskning. I A. Meeuwisse., H. Swärd., R. Eliasson-Lappalainen., & K. Jacobsson (Red.), *Forskningsmetodik för socialvetare* (s. 73–88). Stockholm: Natur & Kultur.
- Johansson, R. (2007). *Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv förlag.
- Johansson, K. (2015). After the NPM wave. Evidence-Based practice and the vanishing client. *Scandinavian Journal Of Public Administration*, 19(2), 69-88. doi
- Johansson, S., Dellgran, P., & Höjer, S. (red.) (2015). *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (1. uppl.). Stockholm: Natur & kultur.
- Jönsson, J. (2014). *Localised globalities and social work: contemporary challenges*. Diss. (sammanfattning) Östersund : Mittuniversitetet, 2014. Östersund.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lane, J. (2000). *New public management [Elektronisk resurs]*. London: Routledge.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod - en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 91–128). Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K. (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsen, A.K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (2. uppl.). Malmö: Gleerups.

Lauri, M. (2016). *Narratives of governing: rationalization, responsibility and resistance in social work*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2016. Umeå.

Lauri, M. (2018). Mind your own business [Elektronisk resurs] technologies for governing social worker subjects. *European Journal of Social Work*. Hämtad 2018-12-05 från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:miun:diva-34809>

Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. (30th anniversary expanded ed.) New York: Russell Sage Foundation.

Lundborg, P., Vartiainen, J., & Zettergren, G. (2007). *Den svenska jämviktsarbetslösheten: En översikt över kunskapsläget* (Specialstudie nr. 11 2007:1). Hämtad 2018-12-03 från https://web.archive.org/web/20140911162547/http://www.konj.se/download/18.70c52033121865b1398800092634/Specialstudie_11.pdf

Lundgren, L., Sunesson, P., & Thunved, A. (2018). *Nya sociallagarna: med kommentarer i lydelsen den 1 januari 2017*. (3. uppl.).

Mattsson, T. (2016). Juridik och socialt arbete. I A. Meeuwisse., H. Swärd., S. Sunesson., & M. Knutagård. (red.), *Socialt arbete: en grundbok*. (3. uppl. s. 110-128). Stockholm: Natur & Kultur.

Meeuwisse, A., & Swärd, A. (2016). Vad är socialt arbete? I A. Meeuwisse., H. Swärd., S. Sunesson., & M. Knutagård. (red.), *Socialt arbete: en grundbok*. (3. uppl s. 27-74) Stockholm: Natur & Kultur.

Morén, S. (2010). Att studera socialt arbete - vadan och varthän? I G. Sandström (red.) (2010). *Att vara socionom: från utbildad till erfaren*. (1. uppl. s. 17-28). Lund: Studentlitteratur.

Osborne, S. (2002). *Public management: Critical perspectives*. Taylor & Francis.

Rogowski, S. (2011). Managers, Managerialism and Social Work with Children and Families: The Deformation of a Profession? *Practice*, 23(3), 157-167. doi: 10.1080/09503153.2011.569970

Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. London: SAGE Publications.

Shanks, E. (2016). *Managing social work: organisational conditions and everyday work for managers in the Swedish social services*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2016. Stockholm.

Svensson, K., Johnsson, E., & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. (1. uppl.). Stockholm: Natur & kultur.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

Socialstyrelsen. (2018a). *Ekonomiskt bistånd på svenska*. Hämtad 2018-12-10 från <https://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/ekonomisktbistandpasvenska>

Socialstyrelsen. (2018b). *Kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv*. Hämtad 2018-12-19 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/21119/2018-11-7.pdf>

Socialstyrelsen. (2018c). *Ekonomiskt bistånd - för privatpersoner*. Hämtad 2018-12-10 från <https://www.socialstyrelsen.se/hittarattmyndighet/ekonomisktbistand>

Stranz, H. (2007). *Utrymme för variation: om prövning av socialbidrag*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2007. Stockholm.

Trelleborgs kommun. (2018). *Så här ansöker du om försörjningsstöd*. Hämtad 2018-12-16 från <https://www.trelleborg.se/sv/omsorg-hjalp/ekonomi-forsorjningsstod/forsorjningsstod-ekonomiskt-bistand/ansok-om-forsorjningsstod-ekonomiskt-bistand/>

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vision. (2013). *Stolthet och profession - En rapport om arbetsvillkoren för socialsekreterare och biståndshandläggare inom socialtjänsten*. Hämtad 2018-12-05 från <https://vision.se/Opinion/rapporter/2013/Stolthet-och-profession/>

Vision. (2015). *Arbetsvillkor för personal inom ekonomiskt bistånd*. Hämtad 2018-12-03 från https://vision.se/globalassets/yrken/socialt-arbete/yrkesrad_forsorjningsstod_rapport.pdf

Wörlén, M. (2010). Att prioritera i socialtjänsten – om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 17(1), 28-45. Hämtad 2019-01-07 från <https://journals.lub.lu.se/svt/article/download/15697/14180/>

Bilaga 1. Informationsblad

Informationsblad

Hej!

Vi heter Edvin Karlsson och Rickard Olsson och vi studerar Socionomprogrammet vid Mittuniversitetet i Östersund och har nu kommit till termin 6 som omfattar ett självständigt arbete som kommer resultera i vår kandidatexamen. Vår kandidatuppsats avser att studera, genom semistrukturerade intervjuer, hur socialsekreterare inom försörjningsstöd upplever sitt handlingsutrymme. Med anledningen av detta, får ni detta brev där ni får förfrågan om att delta i vår studie.

Intervjuerna beräknas ta cirka 1-1.5 timme per intervju. Vi avser att genomföra sju (7) till åtta (8) intervjuer. Intervjuerna kommer att äga rum på er arbetsplats under vecka 47-48. Den färdigställda studien kommer att seminariebehandlas i början av 2019. Vid kursens slut kommer allt material att raderas förutom den färdigställda studien som i samband med inlämningen blir en offentlig handling. Samtliga deltagare kommer således få tillgång till den färdigställda studien efter att den färdigställts.

Under intervjun kommer vi båda att delta. Vi kommer att spela in samtalet för att senare transkribera det. Detta gör vi enbart för att möjliggöra studien, även ljudinspelningen kommer raderas liksom all annan information förutom den färdigställda uppsatsen.

Som deltagare i studien har man alltid rätt att dra sig ur studien när som helst utan att ge någon förklaring. Deltagandet ska således vara frivilligt före, under och efter intervjun. Som deltagare är man anonym. Vi kommer att i studien inte på något sätt göra det möjligt för en läsare att förstå vem av er som kan ha sagt vad eller dylikt. Fullständig anonymitet råder följaktligen.

Vår handledare heter Marcus Lauri, hans e-postadress är marcus.lauri@miun.se.

Examinator och kursamordnare för kursen är Majen Espvall. Hennes e-postadress är majen.espvall@miun.se.

Vi hoppas på ett gott samarbete och att få mötas. Ni kan när som helst nå oss om ni har någon fundering.

Edvin Karlsson

edka1601@student.miun.se

073 81 31 361

Rickard Olsson

rio11400@student.miun.se

076 17 13 129

Vänliga Hälsningar

Edvin Karlsson & Rickard Olsson

Bilaga 2. Intervjuguide

Före intervjuerna ägde rum gick vi tillsammans med deltagaren igenom syftet med studien samt syftet med intervjun. Vi läste även upp brevet som vi tidigare skickat ut till deltagarna. Vi försäkrade oss att deltagaren frivilligt deltar i studien genom att besvara ett antal frågor i samband med intervjun. Vi påminde även om att deltagaren är fullständigt anonym och att hen när som helst får avsluta sitt deltagande. Före intervjuerna redogjorde vi kort över innebörden av begreppet handlingsutrymme.

Introducerande frågor

- Hur länge har du jobbat med socialt arbete?
- Hur länge har du jobbat som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd?
- Vad har du för utbildning? Hur länge sedan var det du tog examen?
- Kan du berätta lite om dina arbetsuppgifter och hur en typisk arbetsdag ser ut?
- Vi avser att studera hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd upplever sitt handlingsutrymme, känner du till begreppet handlingsutrymme?

Tema 1 - Handlingsutrymme

- Hur skulle du beskriva ditt handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd? Skulle du säga att det är stort eller litet? (Förklara)
- Upplever du att ditt handlingsutrymme varierar eller är det samma i alla situationer?
- På vilket sätt upplever du att dina personliga värderingar påverkar ditt handlingsutrymme?
- Hur upplever du att ett stort respektive litet handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd är att anse som positivt/negativt?
- Hur upplever du att du har inflytande över att påverka ditt eget handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd?
- Hur upplever du din maktposition i handläggningen av ekonomiskt bistånd?
- Upplever du att ditt handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd har förändrats sedan du började jobba? Isåfall på vilket sätt? (Om du jobbat en kort tid på ekonomiskt bistånd, kan du jämföra med en tidigare arbetsplats inom socialt arbete?)

Tema 2 - Handlingsutrymmets påverkan av ekonomiska krav?

- Vad skulle du säga är det som styr ditt arbete?

- Upplever du att det finns en jämn balans mellan regler och riktlinjer kontra möjligheter till flexibilitet och kreativitet i arbetet? Isåfall, på vilket sätt?
- På vilket sätt upplever du att dina beslut beaktar allas likhet inför lagen? (Verksamheten/Personliga värderingar)
- Upplever du att ditt arbete är resultatnriktat och målinriktat utifrån fastställd ekonomisk budget? Isåfall på vilket sätt?
- Hur upplever du att “det billigaste alternativet” påverkar ditt handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd?
- Hur upplever du att verksamhetens styrning och ekonomiska faktorer påverkar handlingsutrymmet vid handläggningen av ekonomiskt bistånd?
- Upplever du att du använder eller har utvecklat någon strategi som syftar till att hantera din arbetssituation utifrån organisationens krav? Isåfall, hur?
- Upplever du att organisationens ekonomiska krav har ökat under senaste tiden eller en viss period?

Tema 3. Möjligheter/Begränsningar i handlingsutrymmet för att tillgodose klientens behov

- Vad i ditt handlingsutrymme upplever du begränsar/möjliggör dina möjligheter till att tillgodose klientens behov? Isåfall på vilket sätt?
- Upplever du att du använder eller har utvecklat någon strategi för att kringgå det som begränsar ditt handlingsutrymme för att tillgodose klientens behov? Isåfall, hur?
- Hur upplever du att verksamhetens styrning och ekonomiska faktorer påverkar ditt handlingsutrymme i att ta beslut utifrån individens behov?
- Hur upplever du att de lagar, regler och riktlinjer som finns tillgodoser individens behov?
- Upplever du att besluten är mer behovsprövade än generella? På vilket sätt?
- Upplever du att du förväntas fatta beslut som gynnar verksamheten snarare än klientens behov? Isåfall, på vilket sätt?
- Upplever du att verksamhetens ekonomiska faktorer har påverkat handlingsutrymmet i dina beslut om individens behov?

Tema 4. Rollen som socialsekreterare

- Som socialsekreterare är man länken mellan individ och myndighet. Hur upplever du din roll i detta?
- Hur upplever du rollen som utövare av kontroll och samtidigt hjälpare i relationen med klienten?
- Hur upplever du din maktposition utifrån klientens behov i handläggningen av ekonomiskt bistånd?

Avslutning

- Finns det något mer du vill tillägga?